

22

sed quid. Certe ad ipsam facta est vox celitus eam asserens exaudis tam. Hanc igitur in agone tuo inuoca. scilicet super omnia reginam virginum. de qua sic ait pater clareuallis. Ille solus o virgo beata tuas laudes sileat qui te fideliter inuocata sensit unquam in suis necessitatibus si tibi defuisse et quod mirum si inuocata adest quam etiam non vocata preesto est. Audi rursus eundem patrem. Si inquit criminum imanitate turbaris. si conscientie feditate confusus. si iudicij horrore perterritus. si baratro desperationis absorptus. mariam cogita. mariam inuoca. non recedat a corde. non recedat ab ore. nam ipsam cogitans non erras. ipsam rogans non desperas. Hec ille pater. Hijs itaque precellentibus aduocatis maria. scilicet et katherina deuore inuocatis poterit anima tua in porta exitus sui a corpore inimicis suis si que senserit aduersantem audacter insultare. quemadmodum docet pater clareuallis qui sic dicit. Felix anima que fiducialiter sic loquitur inimicis suis in porta. quid hic astas cruenta bestia nihil in me funeste repies.

Explicit liber decimustertius de consolatione theologie. Incipit decimusquartus continens consolationum remedia contra turbationes que opponuntur bone ipsius anime dispositioni seu ordinationi. Capitulum primum continens consolationes super ingenij duriciam et obtusitatem.

Quartodecimo post premissa decem tristibus ad principalem dominam consolatricem superadictam accedentibus primo omnium unquam ex eis quaeritus est de ingenij sui duricia. Cui illa primum de suis puellis consolationis gratia tres adiunxit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. O amice de duricia ingenij non debes multum turbari. Vis scire quare. Ecce cuius finis bonus ipsum quoque bonum esse affirmat. ad finem igitur spectandum est. Sed quid. Profecto ubi donum scientie cuius usus negligit. plagam dei est occasio. quippe seruus sciens voluntatem domini sui et non fatiens plagis vapulabit multis. ibi cum sciendi desiderio tarditas atque labor per consequens scientiam acquirendi finem meretur maioris premij. Audi illum perdidit. Quidam inquit dei iudicio donum scientie. quia negligenter accipiunt ut durius de rebus creditis purgantur. tardiores autem ideo quod scire cupiunt difficulter inveniunt. ut per maximo exercitio laboris maximum premium habeant retributionis. Audi quoque et Gregorium. idcirco desidiosus ingenium sepe accipit ut de negligentia iustus puniatur quia quod sine labore assequi potuit scire contemnit. et ideo nonnunquam studiosus tarditate intelligente premitur ut eo maiora premia retributionis inueniat. quo magis in studio inuentionis elaborat. Nihil ergo est in terra sine causa quando et studioso tarditas ad premium proficit. et desidiosus velocitas ad supplicium crescit.

73

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. **A**duertas karissime pro tua consolatione quod ingeniosi habent in capacitate. hoc habet hij qui duri sunt in tenacitate. **V**is hoc exemplo scire. **E**cce aqua figurā quā p̄ impressionē cito capit eque cito p̄dit. ferrū autē p̄ duriciā. aut cera dura figure impressionē difficulter capit. captā autē seu receptā facile nō amittit. **S**ed quid. **P**rofecto multo melius est hoiem hoc qđ legitur vel docetur difficulter cape et capta firmiter retinere q̄ leuiter cape et que capiunt̄ citius p̄dere. **H**uic nimis concordat illud poeticum. **N**on minor est virtus q̄m querere parua tueri. sed supplemento maioris est virtutis.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella sic ait. **O** carissime si durus es defectus remediabilis est. **Q**uibus inquires modis. **C**erte labore et oratione. **V**is scire qđ labore. **A**ccedas illud poeticū. **L**abor improbus omnia vicia puta si durū tuū ingenium laborioso et frequēti exercitō stiloq; acuti studij exaretur. **N**imis sicut dicit insignis boeti⁹. **D**iligētia cuiuslibet opis obtusitas pmollit. **V**is scire qđ etiā et forte plus oratione. **E**cce viam sciendi p̄ orationem p̄uam nedū vni catholici. **S**ed gentiles etiā et iudei apprehendisse noscuntur. et ut de plurimis paucos exprimo constat legenti platonē illū in thimeo qui vir gentilis erat qđ ipse quidē iudicabat qđ omnē actionē p̄cedere deberet oratio et tunc maxime qđ aliquid magnū v̄ ambigū est tractandum. et nihilominus qđ in omnibus siue maximis siue minimis diuinū auxiliū debet implorari. **M**agis autē digne vir catholicus p̄fatus. **S**. boetius inducto ad hoc platonē eandē sciēdi viā apprehendit sic dicens. cum vti in thimeo platonē n̄o placuit in minimis quoq; rebus diuinum p̄sidiū debeat implorari inuocandū rex oim p̄em. quo p̄termissio nullum rite fundat̄ exordiū. hec boeti⁹ cuius ob hoc in metro talis sequitur dei patris inuocatio. **D**a pater augustā mētis cōscendere sedem. **D**a fontē lustrare boni. **D**a luce repta. **I**nte aspicius os aīmi defigere visus. **D**iscite terrene nebulas et pondera molis atq; tuo splendore mica. **I**udeus quoq; ille philo doctissimus eandem apprehendit sciēdi viā postmodū p̄ ecclesiā visitatā. **D**eus inq; p̄em meorū da mihi sediū tuarū assistricē sapienciā. mitte illā de celis a sede magnitudinis tue. ut mecum sit. et mecum laboret. ut sciā quid acceptū sit apud te. **D**eniq; eandē viam tenuit noster aquinēsis. **N**am ut de ipso legitur quoties disputare. legere. scribere. vel dictare voluit p̄ ad orōis secretū accessit et inde surgēs. inuenibat sic in p̄mptu qđ scriberet vel dictaret. ut q̄si in libro aliquo didicisset. **N**am ut socio suo secreto reuelauit et secretū q̄diu vixit seruari voluit scienciā suā non tam hūano ingenio et studio qđ orōis nis subfragio diuinitus impetrauit. **Q**uid plura. **N**ōne et euāgelista iohes qui prius euāgelij fluentia de ipso sacri pectoris fonte

12
potavit. nihilominus tandē scripturus euangeliū ut concederetur
ei digna scribere dñm ꝑcabatur et trium ob hoc dierz ieiuniū indi-
cebat. Et quid miri. Nam et hugo ille regularis similē tradens sen-
tentiam. Non inquit cōfidat ꝑdicatoꝝ vel auditoꝝ verbi diuini de
acumie igenij. de subtilitate scrutiniij. de sedulitate studiij. sꝫ magis
cōfidat de boitate dei. de pietate oraculi. de hūilitate cordis iū mi.

Capitulū secundū dñnes consolatioes sup defectu memorie.

Secundo post ꝑmissa ad ꝑdictam dñam cōsolatricē accessit
et alius tristis et ei de defectu sue memorie est cōquestus
Cui illa tres de suis puellis cōsolationis grā deputauit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. O amice nō turberis de defectu memorie
Nempe si latā haberes memoriā magis restrictā ꝑsertim quo
ad res ignobiles deberes optare teqꝫ ad pauca et nobilioꝝa redu-
cere. Quis em̄ sane mētis scriniū aureū accomodaret rebꝫ ignobi-
liozibus in eo reponēdis puta luto vl̄ stercoꝝibus. Nullꝫ inquier
Sed quid. Certe scrinium hūane memorie auro est nobilius et rece-
ptiuum sapientie que ꝑciosioꝝ est auro et om̄i lapide ꝑcioso. omne
em̄ aurum in compatione illiꝫ harena est exigua et tanꝫ lutū est
mabitur argentū in cōspectu illius nec compabo illi lapidē ꝑciosū
Restringas ergo memoriā tuā et reserues dictū scriniū sapientie in-
create in te collocāde. cetera aut ꝑsertim harenae et luto compata
et que paulus reputabat velut stercoꝝa. tuā memoriā nō occupent
tanꝫ indigna in ea cōseruari. dicas potius cū ꝑsalmista. memor fui
dei et delectatus sum. Hic possideat cor tuū. **S**is ꝑpter grām cōse-
quendā. ut alter thobias memor dñi in toto corde tuo. an nō pote-
rit solus cor tuū totū memoriter occupare. **P**oterit utiqꝫ. **N**on cu-
res igitur si se non ingerāt rane et ciniphes id est scientiole his re-
bus compabiles. habeas deum in toto corde tuo. et in tota mente
tua a meminisse dicta. eo mō quo petit ecclesia solū deū pura men-
te sectari. **N**on turberis erga plurima in tua memoria reponenda.
non turberis inꝫ sicut martha. **P**orro vnū est necessariū. **M**aria op-
timam partē elegit. s. solū dñm suum. **D**e quo hugo ille regularis
loquēs aime. **V**num inquit agnosce. vnū dilige. vnū sequere. vnū
apphēde. vnū posside. **G**aude si memoria tua sit sicut esse debet
intelligētia tua sicut et volūtas tua. vnū agnosce inquit ille. s. in-
telligētia mediāte. vnū dilige. s. mediāte volūtate. et vnū posside
scz in scrinio vel archa archane memorie. quēadmodū etiā ꝑ intel-
lectum suadet paulus. **N**on plus sape ꝫ oportet sape. sꝫ sape ad so-
brietatē. **S**ed et magis se restringens seu determinans sic dicebat.
Non iudicauī scire me aliquid inter vos nisi xꝑm ihm et hunc cru-
cifixum. **N**os tñ addamꝫ et matrē eius dicēte angelo. **A**ccipe pue-
rum et matrem eius. quippe de illa canimus ꝫ assumpta in celum.

V

sui memoriarum immemor nequaquam existat. Sane huius additio seu ad memoriam admissio non est promissis contraria nec superflua sicut nec alia una cum ipsa ad christum ordinata praesertim necessaria et utilia. quia ubi unum propter alterum utrobique tamen unum est. Sed si memoria tua tanquam infirma non capit superflua nulla de hoc sit tibi cura undecumque hoc proveniat. siue natura. siue etate. siue infirmitate. Quod si pro hoc fortassis delirare iudicaris bene tecum agitur. Nam delirus senex a statibus et officiis admodum ipsi a me periculosus facile supportatur.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. Audiisti nunc sorore mea quod ad unum tamen memoriam tuam accomodes exortantem. et certe ad hoc te multum promovet. si tua memoria ad multa non sufficit memoriter capienda. imo ipsa multorum amputatio iuxta illud sapientis patris consilium. Et si ne in multis sint actus tui mentem tuam eleuat ad dictum unum et omnium summum memoriter retinendum. Audi gregozij pape egregium exemplum supra pro nepte mea recitatum. Quo inquit extra se spargi propter disciplinam mens non potest. eo super se intendere pro profectum amplius potest. quia et in altum crescere arbor cogitur que pro ramos distendi prohibetur. ut cum rivus fontis obstruimus. flucta surgere ad superiora reuocamus. Dices forte contemneris de dei memoria pro alijs multis. sed quid determinabit me ad unum cum exclusione multorum. Certe hoc te determinabit quod ut promisit soror mea unum est necessarium quod etiam est pro omnibus delectationis carmen. Dicente psalmista antonomastice. Memor fui dei et delectatus sum. nec hoc mediocriter sed usque ad prophetij spiritus in exercitio contemplationis salutarem defectum. delectatus sum inquit et exercitatus sum et defectus spiritus meus. Nouitque illud unum si cordi impressam habeatur. non multorum tamen. sed vices supplere omnium. hinc enim de ipso in figura dicit scriptura. Omnia simul in te uno habentes. Denique vocatum est nomen eius admirabilis deus fortis tanquam eius qui propter mirabilia que fecit fortis est ad intimandum se pro ceteris hominum memorijs. quippe secundum publicam traditionem et experientiam quanto aliqua sunt magis mirabilia. tanto sunt etiam magis memorabilia. Hinc deo loquens psalmista. Memor inquit ero ab initio mirabilium tuorum. **III. CONSIDERATIO.**

Tercia puella sic ait. Frater carissime de labilitate memorie tue non turberis. Nam defectus iste remediabilis est multis modis. quibus in quies. certe nodo cinguli. manu cruce vel alio signo in margine libri ammonitione serui uxoris vel socii arte scribendi arte tradita in rethorica tullij ne dicam arte quecumque illicita vel superstitiosa que absit ab usu boni viri. Licito autem usu remediandi decesso non solum defectus fortis memorie est remediabilis. sed est etiam contra errores sepe valde utilis. valet enim contra accidentia bone memorie. cui inter alia accidit presumptio qua viri bene memores suis memorijs inuicem praesumunt. absque hoc quod libros respiciat in casibus multotiens periculosa

143
requisiti. dare responsa quibus ipsos cōsultantes ducūt in errores
presumunt quoq; scribendi libros. allegare falsas licet a se opina-
tas auctoritates. **C**ontra autē recognoscētes se esse labilis memorie
libros in hōmō diligētius respiciūt nec indigeste allegare vel pro-
ferre presumūt. ne iuxta dictū arellotilis modicus error in princi-
pio maximus sit in fine.

Capitulum tertium continens cōsolationes sup stulticia ac sup
dementia habente lucida interualla.

Tercio post pmissa ad dñam cōsolatricē antedictam accesserunt
duo tristes quorū vnus de stulticia alter de interpo-
lata dementia est cōquestus. quibus illa ad cōsolandū eos
de suis puellis quatuor assignauit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella ad primū tristem sic ait. **O** homo qui de stulticia
quereris. vel stultus es in veritate. vel solū mundi reputatōe
Si stultus es in veritate de stulticia non turbaris. nec sup stulticia
remedio indiges cōsolationis. eo q̄ te sapientē esse arbitraris iuxta
puerbiū salomonis. **S**apientior inquit sibi piger videtur septē vi-
ris loquētibus sentēcias vbi dicit ordinarius apparatus sapientior si-
bi videtur stultus septē viris septiformi grā imbutis qui loquūtur
sententias sacre scripture. **I**mmo incm stultus se reputat sapientem
q̄ itidē dicit salomō. **S**tultus cum insipiens sit. omēs stultos estimat
Dozro si stultus es solum mundanorū hoim estimatione. sit hoc
tibi pro maxima cōsolatione qd. s. ex hoc sequit̄. q̄ nō sis veraciter
stultus sed sapiēs apud deum. **S**i vero nihilomin⁹ ppter stulticiā
apud mūdānos estimatā te manet tristitia. **H**ecce te poterit consi-
deratio cōsolari q̄. s. gaudē habes magis q̄ si polteres tota sapiētia
mūdiali. utpote q̄ gaudere habes de aliquo meliori. **Q**uid inquis
est illud **E**cce mundialis sapiētia inflat et extollit. s; stulticia in te
em̄ estimata te hūilando deprimat et inflationē siqua iness; tollit p̄-
ferat si frequēter estimet̄. tūc em̄ frequēter humiliat. frequēs autē
hūilitatio via est ad virtutem hūilitatis. sicut lectio ad sciētia s; m-
patrē clareuallis. **S**; qd̄ **C**erte virtus hūilitatis imo gradus vnus
illi⁹ virtutis pstantior est qm̄ tota sapiētia mūdialis. quippe illa
est vera stulticia apud deū. q̄ igitur illa stulticie tue tm̄ estimate n̄
sit p̄eligēda. s; magis econuerso **D**ocet paul⁹ vas electionis. q̄ in-
quit stulta sunt mundi elegit deus. ut cōfundat fortia. **D**e sapiētia
nūc mundana affirmat contrariū. **S**apiētia inquit huius mundi
stulticia est apud deū. scripētū est em̄ cōprehēdā sapientes in astu-
tia eorū. **E**t iterū dicit. dñs nouit cogitationes sapientū quoniam
vane sūt. **I**tidē quoq; dicit p̄dam sapiētia sapientū. et prudentia
prudentū reproboabo. nōne stultā fecit deus sapiētia hui⁹ mūdi
nā q̄ n̄ cognouit mund⁹ p sapiētia deū. placuit deo p stulticia p̄-
dicatōes saluos facere credentes.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. **O** frater nōne iam p̄ sororem meam di-
 dicisti q̄ sapientia seu prudentia mundialis inflat et extollit.
 Stulticia aut̄ seu imprudentia mūdiali prudentie opposita humiliat
 et deprimat. **S**ed que sit horū differentia. si vis scire videas in quo
 aut quō prudentia mundialis extollat. **E**cce experientia docet q̄ re-
 putari facit. honorari facit. in negociationib⁹ lucrari facit. in au-
 ro et argento diuites facit. in mundo dñari facit. plurimos prela-
 tos facit. nōnullos reges cōstituit. et hos et alios ea p̄ditos mul-
 tum timeri facit. **S**ed hec quid sunt inter tātos. id est inter stultos
 minus reputatos. sed apud prudentes seculi humiliatos et depresso-
 non aut̄ dixerim inter tantos s̄m q̄ntitatē discretā. pro q̄nto stulto-
 rum infinitus est numer⁹. s̄ inter tātos dixi id est inter tā magnos
 p̄pter humiliationem que stulticiā sequitur in virtute hūilitatis fa-
 ctos. **N**ec quippe hūilitas licet in exteriori appentia sit mīme quā-
 titatis t̄n in existētia est maxime virtutis. quapropter magnos cōsti-
 tuit ip̄os mundi stultos. **I**p̄ius em̄ virtus sua magnitudine dyabo-
 lum vincit et pompas insidiarū et laqueorū eius. quēadmodū ha-
 bita visione q̄ totus mundus dyaboli laqueis esset plenus. et que-
 sito quis posset eos euadere respōsum est diuinitus q̄ humilitas.
Vn̄ s̄m scripturā stultos deus elegit. elegit inq̄ eos ad statū altis-
 simum celestis beatitudinis. nam et ip̄so deo teste qui se humiliat
 exaltabitur. et sublimis erit valde. ut qui hic fuit in p̄mis valde in
 celo sit sublimis. ubi potissime illa scriptura de deo loquēs verifi-
 catur ponit humilem in sublimi.

III. CONSIDERACIO.

Tercia puella sic ait. **O** frater de stulticia saltē illa que pruden-
 tie carnis opponit̄ seu multe astucie que abusive sapiētia vel
 prudentia a nōnullis appellat̄ nequaq̄ turberis. ob hāc em̄ apud
 deum et homines meliorē sortē sperare poteris. hoc videtur salo-
 mon sapientissim⁹ innuisse. **V**idisti inquit hoīem sapientē sibi videri
 magis illo spem habebit stultus. s. sibi s̄m glosulā utpote q̄ nō
 innititur sue prudentie tanq̄ astutus. et super se reflexus. nōne em̄
 iste melioris spei debet esse apud deū q̄m si sibi inesset que ei oppo-
 nit̄ prudentia carnis. certe sic dicēte paulo. **P**rudētia carnis mors
 est. prudentia aut̄ spūs vita et pax que. s. stultum hm̄i sapientē effi-
 cit ut paulus innuit. **S**iquis inquit inter vos videtur sapiēs esse in
 hoc seculo. stultus fiat ut sit sapiens. **Q**uorū si vis scire q̄ etiam
 stulticia ista q̄ multe astucie opponit̄ hoīem cui inest in maiori spe
 cōstituat etiā apud hoīes. q̄ si multū sapiēs videret̄. **A**udi salomo-
 nem. **A**gnoui inquit q̄ in multa sapiētia multa sit indignatio. **N**e-
 pe qui sibi sapiens videt̄ tanq̄ astutus innitēs prudentie sue sup̄ se
 reflexus. is alijs indignat̄ tanq̄ inuidus et supbus. s̄ et alij plu-
 rimi ei indignatur timētes eius astuciā et deceptiones et ei⁹ dete-
 stantur inuēctōnes ip̄sos impediētes. quo fit ut spe quā habet ad

17
magnas promotiones frequētius frustratur qm si foret simplex et
rectus. et tanq̄ sibi stultus non inuitēs prudentiē sue. nec querere
que sua sunt sup se reflexus.

III. CONSIDERATIO.

Quarta puella ad hominē ppter dementiā q̄ p̄ tempe patit̄ cō
tristatū sic ait. **O** dilecte hoc te dolet̄ q̄ mala que te dtingit
tpe dementie ppetrare tibi minime imputatur. **V**is hoc scire. **A**udi
venerandū antistitem Ambrosiū cuius dictū in decretoꝝ volumi
ne recitat̄. Neq̄ inquit si p̄ furozē aliquis innocentē pimat obnoxii
us mortis est quin etiā diuini legis oraculo. **S**iquis p̄ imprudentē
am intulerit necem accipit impunitatis spem et refugij facultatem
ut possit euadere. **A**udi quoq̄ et magnū p̄em Augustinū in vene
rabili decretoꝝ volumie inductū. **A**liquos inq̄t scimus subito des
mentes. factos ferro fuste lapidibus mortib⁹ multis nocuisse. quos
dam etiā occidisse. captos. autē industria et iudicijs oblatos mime
reos factos. eo q̄ nō volūtate s̄ impellēte vi nescio qua hec ges
serrint nescientes. quō em̄ reus dstituitur qui nescit qd̄ fecerit. **H**ec
pater ille magnus. **D**eniq̄ status dementie humilē vel humiliozē
natus est reddere et sic vel gradū addere qui q̄ntū sit p̄ci; apud de
um hominis estimationem excedit.

**Capitulum quartum continēs d̄olationes sup carentia magne
l̄ature seu scientie.**

Quarto post p̄missa ad dominam d̄olatricē accessit et ali⁹
tristis qui ei sup ignorantia siue sup l̄ature et scientie ca
rentia grauiter est conquestus. **C**ui illa cōsolationis gr̄ia
de suis puellis quinq̄ deputauit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella ad p̄fatū tristem sic ait. **C**arissime nōne sepius au
diuisti q̄ varius est euent⁹ belli. **V**n̄ qui magis p̄sumit de ha
benda victoria frequēti⁹ vincitur in pugna. **S**z ecce frater sūc qui
pugnāt d̄tra ignoratiā et cum multo studioꝝ labore corp̄m̄q̄ eui
sceratione et rez d̄sumptione vix possūt ip̄am ignorantia supare et
fugare. **Q** si hac in pugna triūpho potiantur et scientiā acquisiue
runt multo grauior et aie piculosior iminet eis pugna. s̄ d̄tra vanā
gloriā. q̄ scientie maxime seculari sociat̄. habetq̄ sp̄m̄ supbie cū sua
militia et malicia fortissimū adiutorē. ita sane q̄ vix est aliq̄s adeo
constātis aīmi qui hoc i p̄lio nō subcūbat. ppter qd̄ multi d̄tra hāc
sequelā scientie possent optare tanq̄ rem min⁹ piculosam q̄ in p̄ori
pugna qua d̄tra ignoratiāz pugnauerūt atq̄ p̄uauerūt potius sub
cubuisent. **H**anc cōsiderationē capias ex traditione egregij patris
Gregorij. **M**ens inquit mea erudiri appetēs vix supat ignorantiā
sed erudita grauius contra gloriā scientie.

II. CONSIDERATIO.

Scōda puella sic ait. **O** amice q̄to aīa maior nobilioꝝ et d̄licati
or ē corpe tāto e⁹ ifirmital piculosior ē corpis ifimitate. igit̄

P

inflatio vel tumor anime piculosior est inflatione seu corporis tu-
more quare et causa inflationis huius vel occasio si non insit. **Hec**
materia tristitie minime debet esse. **Sed** quid. **Certe** magna lraura
seu scientia cum scientia inflat tumoris seu inflationis anime causa
seu occasio. et in pluribus solet esse. **Audi** ysidorū qui hoc cōsiderans.
quāto inquit sunt maiora lraura studia tanto animus arrogan-
tie fastu et inflatu maiore intumescit iactātia. **Hec** ille quare sequi-
tur manifeste quod tristari nō debet quis de carētie magne lraura seu
scientie.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella sic ait. **O** frater qui se maiori pfectione ppter mi-
nozem puiat utiqz se fatuū esse pbat. **Sed** quid. **Profecto** qui
sibi sapientia ppter seculariū scientiaꝝ studiū arrogāter attribuit
ille a multo maiori pfectione quasi. s. infirmū habes mētis oculū
a luce supne cogitationis et a claritate veri lumis se excludit. **Au-**
di egregiā Gregorij sententiā sacre scripture exponētē methapho-
ram in venerabili decretorū volumie recitatā. **Albuginez** inqt ha-
bet in oculo qui veritatis lucem videre nō sinitur quia arrogātia
sapientie excecatur. pupilla nanqz oculi nigra videt albuginē tole-
rans nihil videt. quia videlicet sensus humane cogitationis si stultū
peccatoremqz se intelligit cognitionē intime claritatis apphēdit.
Si autē sibi candorem sapientie tribuit a luce supne cogitationis se
excludit et eo claritateꝝ veri lumis nequa p penetrat quo se apud
se p arrogātiā exaltat sicut de quibusdā dicitur in epla ad roma-
nos. dicentes em se esse sapientes stulti sunt. **Hec** pater ille. **Sed** quod
ipse additionaliter pponit alter inesse ponit. s. ysidorus p verba sua
clara prius p sorore meam recitata quare sequitur. quod is qui ita fa-
cit stultum se esse concludit.

III. CONSIDERATIO.

Quarta puella sic ait. **Nōne** consideras quod nō expedit homini a
creditorē plus mutuo recipere quā sit necesse. **Nempe** quāto rece-
pit tū solet creditor tandem ab eo repetere et si gūe sit a creditore
mutuū obtinerre vel p mutuo supplicare gūius est multo tantun-
dem ei reddere. **Sed** quid. **Certe** in deo omēs thesauri sapientie et scie-
tie sunt absconditi tanqz eius ppij et alij de grā p necessitate cōfi-
denter postulātibz mutuādi dicēte jacobō alplōci. **Siquis** indiget
sapientia postulet a deo qui dat omibus affluēter. s. quāto est ex se
licet postulās drentari debeat si recipiat p modo indigētie. nō em
gratis dicit. si quis indiget. nec grā dixit paulus. **Nō** plus sape quā
oportet sape. s. sape ad sobrietatē. **Si** em homini multū creditur mē-
tum ab eo exigit. quod nimis in hac materia satis exprimit venerādus
antistes Ambrosius. **Cui** inquit plus creditur. plus ab eo exigitur
sicut scriptū est. sciētū legē et nō faciēti grande peccatū est.

V. CONSIDERATIO.

12

Quina puella sic ait. Quid est homo q̄ de hoc turbaris q̄ non polles secularibus scientijs. t̄a a gētilib⁹ q̄ a catholicis d̄c̄: ptui habitis. Ecce q̄ntum ad gramaticam dicit magnus pater **A**ugustinus. q̄ canonizatū repitur. Indignū inquit vehemēter estimo ut verba celestis oraculi astringā sub regulis donati. Quantū vero ad rethoricā ex dictis venerabil̄ jeronimi in decretorū volumine inductis repio q̄ sacra scriptura nec sub verborū venustate nec sub terminis philosophicis est p̄ferēda. **V**ltimū q̄ntum ad loycam inuenio q̄ ille tullius locutor egregius de dyalectica loquēs. **A**lienum inquit nō fuit ut huius infantie garrulā disciplinā d̄ temne remus. **S**ed et gr̄ofus origenes cynipbes et ranas quibus egyptij percussī sunt varias dyalecticorū garrulitates et sophisticas argumenta intelligit. **V**n̄ et quidā doctor ad frugē vite melioris se duertēs ita dixit. **L**inquo coax ranis ḡcoruis vanaq; vanis. **A**d loycā pzo que mortis nō timet ergo. id est mortis d̄clusionē. **¶** **V**erū q̄ntum ad quadruuiū astrologiā et hmōi in antedicto volumine venerādū p̄zem **A**mbrosium dixisse inuenio. **A**strologia et alia hmōi q̄ despecta sunt quia nihil valent ad salutē s; mittūt in errozē dum ex his student curā anime nō h̄nt. qui vero x̄pm nouit thesaurū sapiētie et sciētie dei inuenit. quia nouit id qd̄ vtile est. de hac quoq; materia cassiodrū loquentē inuenio **A**strologiā inquit sacrilegā sūma intēntione fugiam⁹ quā etiā nobiliū phoz iudicia damnauerūt. **S**ed et decretalis quedā eplā illā damnās. **Q**ui videt inquit i astrolabio duobus annis peniteat. **¶** **D**eniq; in canone et **R**abanus dixisse reperitur. **L**egimus de beato jeronimo q̄ cum legeret libz cycerōis ab angelo est correctus eo q̄ vir xp̄ianus figmētis intenderet paganorū. **D**ostremo redeūdo ad gramaticā repio canones docētes q̄ ep̄i vel p̄sbiteri seu ministri si offēdunt in gramatica vel barbarismis aut soleocismis deum inuocāt et verba que p̄ferūt nō intelligunt. non sunt ideo a scolasticis despiciēdi nec deridendi. **V**nde et magnus pater **A**ugustinus sic dixisse refertur in decretis. **C**um iste scit alia. et ille alia. et iste vtiliora. et ille minus vtilia v̄l etiā am noxia. quis non in eis que ille scit ei nō p̄ferat nescientē. **Q**uid igitur tibi de istis cum salua secundū hec morum tuorū honestate transire valeas sine istis. p̄feram cum in volumine sepedito dicatur in rubro. **I**n vanitate sensus et obscuritate ambulant qui secularibus disciplinis occupantur.

Capitulum quintū continēs d̄solationes hoīm qui se credūt virtutibus carere ac sup̄ difficili virtutū acquisitione.

Quinto post p̄missa ad dominā cōsolatricē accessit et alius tristis sup̄ materia p̄missi capituli grauiter conquerendo. **C**ui illa gr̄a d̄solationis de suis puellis tres adiunxit.

I. CONSIDERATIO.

v
s

Prima puella sic ait. **Q**uomodo si scires virtutis gratia non longe distaret a te consolatio tibi necessaria super virtutum carentiam. **N**imirum sicut prelo esset consolatio super auri carentiam ad quod habendum via homini patens esset et ad quod ipsum auxilium quasi existens sui ipsius nuncius hominem liberaliter inuitaret. Ita est profecto quod et homini credenti se carere virtutibus prelo seu propinqua est consolatio. si attendat eius gratia hijs similia que de auro sunt supposita. de quibus loquitur illustris **Seneca**. **N**ulli inquit preclusa est virtus. omnibus patet. omnes admittit. omnes inuitat. non eligit dominum. non cesum. **N**udo homine contenta est.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. **T**u amice quereris virtutibus te carere. **V**ide quod bene consideres aut enim amas virtutes aut non amas. **S**i quidem non amas. ad quid tunc de earum tristis carentia. **S**i vero virtutes amas. **V**tique illas amas que sunt. non eris enim quomodo tibi amabile possit esse. igitur amas virtutes que existunt. et hic quidem vel in te vel in alijs. si amas illas que in te existunt. quomodo igitur credis iuxta tuam querelam te virtutes non habere. **S**ed si amas virtutes in alijs existentes nec sic querela tua habet locum. **I**am enim vinceris virtutes te habere. illustris viro **Seneca** testimonium prohibete. **E**cce quid dicit. **S**cias inquit eum multis virtutibus abundare qui alienas amat.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella difficultatem virtutes acquirendi iuxta prefati tristis querelam attendens et cum eo vero vel falso supponens sic ait. **D**e hac re amice quomodo se habeat pro plures neptes meas super instructus fuisti ubi et didicisti quod liberes posses dicte difficultatis incommodum tolerare pro maximo modo consequente in virtutum acquisitione et consumatione. **E**andem quoque viam et hic apprehende et pro incommodo difficultatis si quod fuerit propter utilitates ibi deductas seu ipsarum deductionis. alias hic vel easdem aliter deducendas attende. **E**cce enim adeptis virtutibus scias quod pro eas consequeris aie ornamentum. vulnera aie medicamentum. a piculis munimentum. gratiam hominum. equanimitatem honorem et honestatem. generositatem optimam. societatem regalem seu imperialem potestatem. **V**is scire quod consequeris pro virtutes aie ornamentum **E**cce habet in venerabili decreto volumine. quod virtutes sunt quasi picture ad aie ornamentum. quod illa aia a deo depingitur que habet virtutum gratiam renitentem. **V**is scire quod pro virtutes consequeris aie vulnera medicamentum. **R**udi **Gregorium** in ethicis suis. **Q**uid est inquit virtus nisi medicamentum. et quid est vitium nisi vulnus. **V**is scire quod pro virtutes consequeris a piculis munimentum **E**cce dominus post passionem volens discipulos exponere piculis ante pro virtute muniti esset. dicebat eis. sedete in civitate quousque iduamini virtute ex alto. **C**occor dat autem et **Seneca** virtutum amator. **N**ullus inquit circa fortuita inexpugnabilis murus est. meo instruimus si pro illa cura est. pulsari homo potest. capi non potest. **V**is scire quod virtutibus gratiam hominum consequeris **R**udi illustre **Seneca**

12

Ad eo inquit gratiosa est virtus ut insitū sit malis pbare meliora.
Vis scire q̄ virtutibus equanimitatē dsequeris. Audi magnū p̄em
Augustinū. Virtus inquit est equalitas quedam vite vndiq; conso
nans rationi. S; hec p̄dicatio causalis est. nam eq̄litate h̄mōi vir
tus causat. Nempe s̄m **Senecā** animū reddit asperis. blandisq; iui
ctum. neutri se fortune submittentē. quē nulla vis frāgat. quē non
attollant fortuita nec dep̄mant. Vis scire q̄ p̄ virtutes dsequeris
honorē et honestatē. Ecce honestus dicit aliq̄s eo q̄ nihil habeat
turpitudinis. ut dicit **psidor** et subdit. Naz quid est honestas nisi
honor p̄petuus. et quasi honoris status. Vis scire q̄ virtutib; dses
quaris generositatē. Audi illustre **Senecā.** Quis est inquit genero
sus. ad virtutē a natura dpositus. Vis scire q̄ virtutib; dsequaris
optimā societate. Audi iterū **Senecā** illustre qui de viris similibus
in virtutū actibus et habitibus loquēs. Omniū inquit societatum
nulla p̄stantior est. nulla firmior est q̄ cum viri boni morib; siles
familiaritate sunt diuncti. Postremo vis scire q̄ virtutib; dse
quis regalē seu impialē potestate. Ecce dicitur quodā in libro de spa et
aima appellato. Virtus est habitus mentis bene institute. quod sa
ne dictū esse intelligas ad similitudinez regni. sicut em̄ illud bene
institutū est si recte in eo dfulat. et recte impetur. et recte obedia
tur. Sic mens bñ instituta est. cum ratio recte dfulit. volūtas recte
impat. et vires subiecte volūtati recte obediūt. Hanc bonā institu
tionē virtus in mente facit. Ip̄a em̄ rationē illumiat et voluntatē
de seruitute vitiōz ad impium sublimat. Audi illustre **Senecam.**
Vis inquit honorē habere magnā impium dabo tibi. impa tibi.

**¶ Capitulū sextū d̄tinēs d̄solationes sup̄ stimulo carnis et vniuer
saliter sup̄ vitijs et inclinatione ad peccandū seu p̄nitate in malū.**

Sexto post p̄missa ad dominam d̄solatricē p̄notatā accessit
et alius tristis de materia p̄missi capituli d̄querens tan. p̄
de causa sue d̄solationis. Et illa cōsolationis gratia de
suis puellis quatuor ei adiunxit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. O amice ea de quibus cōquereris non ab
horreas. facile em̄ iste remediabilis est defectus tan. p̄ nature
non ingentus nec infixus. Audi illustrem **Senecam** hec aperte
innuentē. Nulla inquit naturalia corporis et aimi vicia ponuntur
quidquid infixum et ingentū est leuiter nō vincitur. Hec ille. q̄si
dicat arte possunt vicia leuiter vinci. Qua inquires arte. Certe arte
bone d̄suetudis. Dices itez. est ne ars i d̄suetudie. Est oino. Nōne
em̄ fabricādo fiūt fabri et edificādo edificatores solēt fieri. scribēs
diq; frequētia acquirūt ars scribēdi. S; et regla iuris ē q̄ ois res
p̄ q̄cūq; causas nascit. p̄ easdē dissoluit. s; d̄suetudie vitiū nascitur

7

Quid ergo miri si etiā consuetudine supple contraria viciū dissoluatur seu vincatur consuetudine. s. recte opandi qua virtus acquiritur que ut dicit magnus pater Augustinus. Ars est recte viuēdi qua quidē arte habita cum ars ut aristoteles ille dicit. non deliberet simul habeatur ars contra reliquias vitiōrum si que sunt seu contra stimulum carnis et punitates in malū facile triūphandi. hinc namq3 famosus ille socrates virtutē laudans ut calcidius quidā de ipso narrat dixit ipsam esse que res impossibiles ad possibilem redigeret facilitatem.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. Sororem meam audiisti asserentē quod virtus et punitas in malū arte quadā leuiter supantur. Sed esto quod non leuiter hoc ipsum assereret plurimū. tunc enim exercitiū circa materiam virtutis que esse dinoscitur circa bonū et difficile coronā digne pro alijs mereretur. quippe punitas nature corrupte ad actus libidine dinoscos si victa fuerit coronat virgines et pari pacto vniuersaliter punitas in malum si vincatur vel portionem aliquā gaudij addit ad coronā. quā in celis expectamus. sed nec coronatur nisi qui legitime certauerit. Sed quid. Certe legitimo certamine fit malū bonum. Audi magnū patrem Augustinū. Bonū inquit est factū malū. dum male accipitur bonum. sicut e contrario apostolo. Factum est malū bonum. cum bene accipitur malū. s. cum stimulus sathane patiens potatur. tunc enim et nonnunquam potatur veliter gratia coopante. que ad modū dictam est paulo voce redemptoris. sufficit tibi gratia mea sed et psalmista ait. in deo speraui non timebo quid faciat mihi caro. Cuius carnis stimuli in hoc quidem manifeste appetit vitia quod ipsum paulū contra vitium superbie custodiuit prout ipsemet non erubuit confiteri. Ne inquit magnitudo reuelationum extollat me. Datus est mihi stimulus carnis angelus sathane qui me colaphizat.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella sic ait. O amice concupiscentia que se carnis stimulo manifestat forsitan idcirco te tristat. quia culpā times. Sed licet sit bonarum mentium culpam recognoscere ubi non est culpa. tamen hec tamen recognitio circa carnis concupiscentiam si absque consensu habetur non est necessaria. Audi magnū patrem Augustinū prout in decretorum venerabili volumine recitat. Si inquit concupiscentia vel inobedientia que adhuc in membris moribundis habitat propter nostre voluntatis legem quasi sua lege mouetur. si absque culpa est in corpore dormientis. quanto magis absque culpa est in corpore non consentientis.

III. CONSIDERATIO.

Quarta puella sic ait. O dilecte dic queso mihi. Nunquid non libenter ascenderes post christum dilectū aime tue ad celestē paradysum ad locū illum voluptatis et ineffabiliū gaudiorum. Libenter inquit et vtiā cito possem ascendere. fac ergo tibi scalam per quam illo ascendere valeas. facere inquit. sed quod ex materia nondum didici

17

Vis ergo scire qua ex materia. certe ex illa lignorum materia quorum in ortu conscientie tue plurima forsitan inuenies succreuisse. Audi magnū p̄em Augustinū mirabilē hāc materiā tibi indicantē vide licet vitia tua et passiones e quib⁹ arte quadā scalā tibi optimā fabricabis. Nēpe de xp̄i loquēs ascēsiōe. **D**ost illū inquit quō possimus ascēdam⁹ et corde seq̄mur illū affectuq⁹ p̄iter. ascēdam⁹ autē si vnusquisq⁹ n̄m vitia et passiōes subdere sibi studeat. ac sup̄ eas stare assuescat et ex ip̄is sibi gradum cōstruat quo possit ad sup̄iora conscēdere. eleuabūt nos si fuerint infra nos de vitijs n̄is scalaz nobis facimus. si vitia calcemus. **Hec pater ille.**

Capitulum septimum continens consolationes super iracundia seu passione ire.

Sextimo post p̄missa ad dñam cōsolatricē p̄memoratam accessit et alius tristis et cōquerebatur se multū pati ratione iracūdie sue siue ire. Cui illa ad cōsolandū eū de suis puellis tres deputauit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. **O** amice cur cōquereris de iracundia tua seu passiōe ire q̄ tibi factus est p̄ficua rōne hūde victorie. Nēpe sicut si paulus stimulū sibi datū n̄ sensiss⁹ nō tam gloriofā victoriā q̄ nō mediocre gaudij portione ad coronā ip̄ius addidit habuisset sic etiā si iracūdia seu ira q̄ tibi materia ē sp̄ualis exercitiij careres. nec victoriā coronandā obtineres. **Nō** cures igit⁹ si p̄ iracūdiā seu passiōe ire cōtingat te moueri sciēs te p̄ hoc si victor fueris ad coronam additamētū p̄moueri. **Nimix** illa victoria nō solū est deo ḡta hautdubiū s⁹ etiā in hoc mūdo a sanctis viris est magnifice cōmēdata. **Audi** ḡlosum antistitē Ambrosiū. **Dreclaz** inquit est motum tempore cōsilio. nec minoris virtutis dici⁹ cōhibere iracūdiā. indignationē cōpescere. q̄ oīno nō irasci. cū plerūq⁹ id leui⁹ istud fortius estimet⁹. **Audi** quoq⁹ et cassiodorū. nec incassum. **Nam** melior est inquit qui vincit irā q̄ qui capit ciuitatē. **S⁹** esto q̄ passio q̄nq⁹ p̄ualeat nec vincat⁹ saltē hoc qd̄ inde fit eo minus imputat⁹. **Siqui** dem ex venerabili pat⁹ decretorū volumie q̄ quidq̄ calore iracūdie fit vel dicit⁹. nō est imputabile nisi assit iteratio v̄l p̄seueratiā.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella sic ait. **S**cias o amice passiōe ire nedum q̄nq⁹ si p̄ualeat mereri veniā. vel quādoq⁹ si vincat⁹ esse p̄ficuā. **Verum** etiā in plurib⁹ esse casibus necessariam. presertim si a p̄ueniente rōne impet⁹. **Audi** joh̄em os aureū. **S**i inq̄t ira nō fuerit. nec doctrina p̄ficit. nec iudicia stant. nec crimina cōpescūtur. **Itaq⁹** q̄ cū causa nō irascitur peccat. paciētia em̄ irrationabilis vitia seminat negligentiaz nutrit et nō solū malos. s⁹ etiā bonos ad malū inuitat qui cū causa irascit⁹ nō fr̄i irascitur. s⁹ vitio. **Hec** ille joh̄anes.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella sic ait. Scias rursus amice ad comendationem ire quod sicut asserit thomas aquinensis de perfectione aliquarum virtutum est ira sicut fortitudinis. ut dicitur in tercio ethicorum. Nec ille qui etiam dicit quod ira quoniam dicitur voluntas vindicandi aliquid maleficium. et sic ira non est passio proprie loquendo nec est in irascibili. sed in voluntate et sic ira est in deo et in beatis. et fuit in christo. Alio modo dicitur proprie ira passio quedam vis irascibilis que contingit ex hoc quod appetitus sensibilis tendit ad defensionem alicuius quod apprehenditur contrarium voluto et desiderato. et siquidem fit ex ordine rationis insurgens vel ordinata ratione. sic dicitur ira per zelum et sic fuit in christo. Nec aquinensis. qui rursus dicit quod ira secundum quod est passio. non opponitur mansuetudini. sed est materia eius circa quod. quia etiam mitis irascitur quando oportet. Sed et philosophus in suis moralibus dicit. Non irasci in quibus oportet insipientis est.

Capitulum octauum continens consolationes super tristitia contra errorem seu nimis artem conscientiam.

Octavo post premissa ad predictam dominam consolatricem accessit et alius tristis querendo se habere erroneam et nimis artem conscientiam. Cui illa compatiens tanquam spirituali infirmitatem habenti nimis grauem de suis puellis consolationis gratia duodecim deputauit.

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. O amice scias conscientiam dupliciter esse erroneam. Primo quidem eo quod nimis lata. Secundo vero eo quod nimis artem. Utroque etiam modo a medio virtutis deuiatur. et erratur in via mortis. Verum si vis scire qui vel quales sint qui secundum primam errant conscientiam vel secundam. Profecto primo modo erroneam habent conscientiam homines peccatores et mundani. de quorum errore Boeciana loquens consolatrix. Omnis inquit mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet. diuerso quidem calle procedit. sed ad unum tantum beatitudinis finem nititur peruenire. et ad verum bonum naturalis ducit intentio. et ab eodem multiplex error abducit. quippe sicut prius deducit. quidam mundanorum summam felicitatem constituunt in diuitiis. quidam in deliciis. quidam in dignitatibus et honoribus. quidam in alijs consimilibus. de quibus omnibus dici potest cum psalmista. Dixi semper hijs errant corde. Sed et salomon dicit in proverbij. aime dolose errant in peccatis hominum conscientiam habentes erroneam. scilicet qui viam mortis faciunt sibi latam que ducit ad perditionem similes sunt cuidam seni qui transire volens lignum transversaliter positum super ripam fecit ipsum berillo mediante latius quam esset appere. quique pedem suum ad partem illam posuit quam arte sua apposuit. et sic in aquam cecidit. Porro qui secundo modo conscientiam habent erroneam. eo quod habent nimis artem sunt illi frequenter. qui de nouo ad deum sunt conuersi spirituales viri vel quicumque homines

72

deuoti et cum hoc timorati qui sunt illis similes qui per pontē sa-
ris latum hñt ire. quē tñ magus aliquis strictum eis ad similitudi-
nem fili vel calami facit apparere. qualis magus est dyabol⁹ qui
hoc moraliter solet facere. **D**esertim qñ viam moꝝ per purius me-
dium respiciūt. s. stantibus eis in tali puritate q̄ nec p̄ toto mun-
do nec pro vita sua deum vellēt offendere. s̄ via sufficienter lata
per mediū purius inspecta appere possēt arcta. sicut econuerso via
arcta p̄ medium grossius puta berillinū inspecta apperet magis la-
ta. **H**ij autē quia timorati sunt verētur sicut job omnia opa sua siue
interiora siue exteriora. quoz̄ cōscientia erronea attēditur qñq̄ cir-
ca cogitationes interiores rōne quaz̄ timent se in peccatuz̄ vel in
delectationē malā cōsensisse. qñq̄ attenditur circa vota. qñq̄ circa
alia p̄missa **D**esertim iuramēto firmata. qñq̄ circa cōfessiones ex vi
p̄cepti integre faciēdas. qñq̄ circa alia p̄cepta. qñq̄ vniuersali-
ter circa facta p̄plexa. **Q**uāuis vero s̄m p̄missa cōscientia dici possit
dupliciter erronea. tñ de primo modo erronea. eo q̄ nimis lata. q̄
quidē cōtritione cōfessioe et satisfactioe curat⁹ hoc in loco non tra-
ctabitur. sed tantūmodo de secunda que est nimis arcta. que si for-
sitan te p̄turbat cōsolationes requiras a soroz̄ibus meis quarum di-
cta subsequētur.

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella in genere cōsolans tristē p̄pter passionē cōsciē-
tie erronee p̄turbatū sic ait. **O** amice hoc te primo oim cōsole-
tur q̄ cōscientia erronea multū laudis habz̄. **N**ā q̄si nihil ē in ea de
malo culpe. s̄ solū error̄ i intellectu seu app̄hēsua virtute et mul-
tum de p̄fectione. s. timor et amor dei. **V**n̄ nō sunt deridēdi talem
habentes infirmitatē. sed magis laudādi utpote quos adeo v̄get
caritas et timor dei filialis. q̄ pro toto mūdo nollent deū scienter
offendere peccato mortali. licet timor vehemēs deū offendēdi et
dubitatio de agendis nōnullos hmōi int̄m p̄turbet. q̄ lepram v̄l
morbū aliū grauissimū eligerēt. ut a tali essent infirmitate suppo-
ti. quib⁹ ob hoc multū est cōpatiendū. suntq̄ gr̄ose et benigne p̄tra-
ctādi. quos nimiz̄ et hoc pōt cōsolari. q̄ sua infirmitas est curabil̄
q̄q̄ maximi viri hac infirmitate scrupulose cōsciētie visi sunt labo-
rasse. qui tandem curati fuerūt in toto vel in parte quoz̄ q̄ plures
magni in sacra theologia doctores sunt effecti. **D**ices forte q̄s
aut q̄lis me curabit. aut solaminis medicamentū mihi p̄stabit hac
infirmitate laboranti. **P**rofecto si ex defectu p̄ouenit capitis aut
melācolice complexionis. exptum erit ad medium recurrendū. **S**i
vero ex causis alijs antedictis loco medici cōfessor aut cōsolari⁹ pa-
tiēs l̄atus et discretus requirat⁹. qui si et ip̄e vel qñq̄ eadē labo-
rauit infirmitate. tūc ceteris paribus optimus est et p̄re alijs requi-
rendus. **N**imirum homo qui frequēter infirmitates patitur et me-
dicinis v̄atur etiam ip̄e quodāmodo medic⁹ efficit⁹. **D**ixi autē q̄

P

debet esse latus ut conuenientes sciat discretiones cognoscere et per eas ligamen soluere intricate conscientie. Ad quod etiam valet quod naturaliter sit discretus quatenus partim per laturam. partim per discretionis industriam dictam haberi infirmitatem salubres quibus iuuare se possit regulas sciat dare. Dixi quoque quod consiliarius homini vel confessor patiens esse debet et infirmati opatiens. scilicet non arguendo ipsum ruditer de nimis longa et intricata confessione. vel ipsum repellendo vel sic dicendo. nihil est. fatuitas est. Nam per verba huiusmodi infirmus mitem est adiutus. Quid ergo. Certe cum omni benignitate oportet ligamina soluere et dare ei regulas oportunas.

III. CONSIDERATIO.

Tercia puella attendens errantem specialiter circa malas cogitationes sic ait. O carissime contempnas cogitationes homini. quare ratione times in peccatum mortale vel in eius delectationem offensisse si tamen non sint morose nec cum deliberatione admisse vel cum complacencia habite que quis sint tamen incidunt tanquam musce in faciem hominis impingentes abigende. non tamen hoc oportet nec expedire fieri spuendo vel te manu cruce signando. aut caput mouedo. vel alio tali signo. Sed quietus te habeas potius atque te conuertas ad aliquid boni cogitandum. precipue ad passionem christi vel ad virginis gloriose laudes et beneficia quo demones fugare poteris. qui haud dubius homini ingerunt malas et imundas cogitationes. Has profecto quod contemnere valeas. nec esse scrupulosus si non sint morose. nec cum complacencia tibi veniant. hoc discas exemplo. Quauis enim publice excoicatus in ecclesia sepulto vel cimiterio locus ille reconciliari indigeat. non tamen si excoicatus eundem locum subito solum pertraseat absque mora.

III. CONSIDERATIO.

Quarta puella conscientiam attendens circa vota sic ait. O dilecte si erronea conscientia circa vota habita te perturbat scias plura esse que circa hanc materiam conscientiam alleuiant. Primum quidem est quod secundum theologos. Votum est conceptio melioris propositi animi deliberatione firmata. Sed quid. Certe propter primam definitionem huiusmodi particulam qua dicitur melioris propositi non potest secundum thomam de aquino votum fieri de malo nec de indifferenti sed tantum de bono et de tali bono ad quod quis alias non tenetur. Illud autem quod in aliquo euentu bonum est et in aliquo malum. non obligat nisi pro euentu bono. non pro malo. facit ad hoc verbum pseudoi hoc consideratis. In malis inquit promissis rescinde fides in turpi voto muta decretum. quod incaute vouisti non facias. impia est promissio que scelere impletur. Rursum propter secundam promissam definitionem particulam qua dicitur animi deliberatione firmata secundum doctores quicumque in angustijs subito et indeliberate aliquid vouent non sunt obligati. Ad quod quidem facit quod licitum est alicui

12

venire contra factum suum propter angustiam temporis ad deliberandum. prout nonnunquam legibus approbatur. Facit quoque ad idem quod licitum est alicui venire contra illud quod promisit feruore passionis prout decretorum in volumine reperitur. Ad vota igitur illa non teneris que fecisti cum non eras compos tui ratione grauis infirmitatis vel turbationis aut gaudij excellentis. Nec enim in tali gradu possunt esse quo ratio hominis est ligata ut ad deliberandum non sit potes. Nempe sic dicit boetiana consolatrix. Nubibus atris occulta nullum fudere possunt sidera lumen. Tu quoque si vis lumie claro ceruere verum. tramite recto carpe callem. gaudia pelle. pelle timorem. spemque fugato. Nec dolor assit. Nubila mens est vincataque frenis. hec ubi regnat. **S**ecundum quod in votis conscientiam tuam alleviare poterit est quidem hoc. quod si non sint rationabilia. non teneris ad ea. Nimirum ex hoc venit quod secundum thomam aquinensem vota stulta ut de non peccando caput in sabbato et similia potius sunt deridenda quam seruanda. et magnus ille barbarus Albertus ad hoc addit quod si etiam pro honore fiant sanctorum seruanda non sunt quia cum ydolatria similitudinem quandam habent. Venit quoque et aliud ex promissis quod secundum thomam antedictum. Si carnis maceratio ex voto sit promissa implenda est rationabiliter. ita ut natura non grauetur. Sed quia in his que ad seipsum pertinet de facili homo fallitur. ideo talia vota congruentius secundum arbitrium superioris sunt seruanda vel premitenda. ita tamen quod si magnam grauam immineret et non esset facultas ad superiores recurrendi non debet homo votum obseruare. **T**ercium est quod in votis tuam alleviare poterit conscientiam quod secundum prefatum aquinensem. Quidquid votum fiendum impediret si prius esset etiam voto facto obligationem aufert. Unde si aliquid possibile cum vouetur postea fiat impossibile tollitur obligatio. ut si quis diues vouerit edificare ecclesiam quam postea paupertate superveniente perficere non posset non obligatur. Hoc tamen intelligendo quod si factus est omnino impotens absolutus est a toto. Si autem ex parte ita quod totum perficere non potest tunc remanet solum obligatus ad id quod potest. et non ad aliud. Nec solum doctor antedictum. **D**enique quartum quod conscientiam alleviat eius qui ex solo proposito se reputat quasi ex voto obligatum est hoc quidem. quod cum dicat aquinensis ad votum tria necessaria requiruntur. Primo quidem deliberatio. Secundo propositum. Tercio promissio in quo perficitur ratio voti. Ex hoc inferitur quod solum propositum non habet obligare.

V. CONSIDERATIO.

Quinta puella ad conscientiam attendens circa promissa sic ait. O karissime si erronea conscientia circa promissa presertim iuramento firmata te detristat. hoc te poterit consolari. quod videlicet plura sunt promissa homini que non obligant. Nempe si quis iurauerit aliquid quod peccatum est se facturum etiam si sit tamen veniale ad promissum hoc implendum

minime obligatur. **A**udi verbū p̄sidozi p̄ius inductum et in venerabili decretoꝝ volumie recitatum. **I**n malis p̄missis rescinde fidem etc. **H**inc etem venerabilis quidā doctor ait. **I**usticia exigit ut id qd̄ iuratur sit licitū et honestū. s. q̄ in se nō sit mortale v̄l veniale peccatum. quando etiā iuratur aliquid indifferens quod ex circumstantia posset esse veniale vel mortale nō debet seruari. nec est obligatorium iuramentū illo casu vel circumstantia existente. **V**nde si quis iurauerit q̄ nunq̄ erit negociator. aut etiā miles. aut q̄ nō tenebit feudū ab isto d̄no. aut q̄ nō seruiet isti vel illi. aut accipiet donum vel mutuū. non tenetur illud seruare si aliter non possit viuere nisi contra illud faciat. quia iam res venit ad illum casum de quo si cogitasset ab initio et iurasset de illo illicitū esset iuramentum. et generaliter vbicunq̄ aliquid iuratur faciendum vel vitandum quod facere vel vitare esse mortale peccatum vel etiā veniale circūscripto iuramento. non est seruandū h̄mōi iuramentū. sed p̄t venire contra auctoritate p̄pria. **Q**uare de his secundū thomam aquinensem plenius potest dici videlicet q̄ quicūq̄ iurat aliquid se facturum obligatur ad illud faciendū nisi vergat in deteriozem exitum. **V**ergit autem in deteriozem exitum dupliciter. **V**no modo quia ab ip̄o p̄ncipio habet peiozem exitum. vel quia est secundū se malum. sicut cum aliquis se iurat adulterium pactarum. in quo casu peccat iurando et peccat iuramentum implendo. siue quia est maioris boni impeditiū. puta cum aliquis iurat se non intraturū religionem vel q̄ non fiat clericus. aut q̄ non accipiet p̄lationem in casu in quo expedit eū accipere. et in hoc casu peccat quidē iurando in quantum ponit obicem spiritui sancto. qui est boni p̄positi inspirator. tamen si est melius bonū aliquod ad quod nō tenetur non peccat iuramentū seruando. sed multo melius facit si non seruet. **A**lio modo vergit in deteriozem exitum p̄pter aliquid quod de nouo emergit. quod fuit imp̄meditatum. sicut patet in iuramento herodis qui iurauit puelle saltanti se daturum quod petisset. hoc enim iuramentum poterat esse a p̄ncipio licitum intellecta conditione. s. si peteret quod dare deceret. sed impletio iuramenti fuit illicita. **H**ec aquinensis. **C**uius dictis concordat doctor p̄m̄moratus. **C**um inquit due sint partes iniusticie. s. facere malum. et declinare a bono. sicut iuramentū non obligat ad faciendū malum. ita non videtur q̄ obliget ad declinandū a bono. cum nulla sit utilitas talis iuramenti. quod dico p̄pter obedientiam. p̄pter quam et si non sit faciendum malum. est tamen dimittendum bonum cuius dimissio d̄pensatur cum bono humilitatis que seruatur in obedientia. **P**reterea cum dominus consulit opa perfectionis contrarius quodāmodo sibi esset si oporteret q̄ occasione iuramenti abstineretur a talibus. **C**redo ergo sine p̄iudicio q̄ iuramentum vergit in peiozē exitum sex modis. **D**eimo cum iuratur aliquid

120

quod est mortale in se. **S**ecundo cū iuratur quod est veniale in se. **T**ercio cum iuratur aliquod indifferēs quod ex circūstantia effici-
tur veniale vel mortale. **Q**uarto cum iuramentū excludit opus pi-
etatis ex caritate faciendū. ut cū iurat aliquis q̄ nichil dabit isti
ex caritate. **Q**uinto cum excludit opus de genere bonozū. ut cum
quis iurat q̄ nunq̄ erit ep̄s monachus vel canonicus. vel q̄ nō ce-
lebrabit vsq̄ ad mensem. vel q̄ non ieiunabit pro deo. vel pro pec-
catis suis in pane et aqua nisi p̄cipiatur ei. vel q̄ non dicet psalte-
rium vel septem psalmos. vel q̄ nō iuuabit iustum in licitis et ho-
nellis vsq̄ ad certū tempus. **S**exto cum excludit opus indifferēs
pia intentione pro deo aut p̄ primo faciendū. ut si quis iurat q̄ nō
pia intentione pro deo aut pro primo faciendū. ut si quis iurat q̄
nō loquatur martino. vel nō intrabit domū eius. vel nō coquet ad
furnū eius. vel nō molet ad eius molēdinum. v̄ talia nō faciet ei
vel q̄ non vendat ei rem pro minori p̄cio q̄m tali. vel q̄ non come-
det cum eo ad eandē mensam. **S**i aliquis iuret hm̄i indifferēs cre-
do q̄ p̄pter hm̄i iuramentū nō debet declinare a talibus. si ea ve-
lit facere pia intentione et p̄pter deū et salutē aīe sue. et p̄pter tol-
lendū scandalū pximi cōtra q̄ sic iurauit. **I**n p̄mis aut trib⁹ modis
credo q̄ possit quilibet sic iurans auctoritate p̄pria venire cōtra. **S**z
imponēda est ei penitētia de temerario iuramento. **I**n reliquis trib⁹
qm̄uis hm̄i iuramenta non sint obligatoria nec imponēda sit pe-
nitentia pro trāsgressione eoz tanq̄ pro mortali. nō expedit tamē
p̄pria auctoritate venire cōtra. nisi p̄pter v̄gentē necessitatem. tum
p̄pter reuerentiā sacramēti. tum p̄pter scandalū simpliciū. qui repu-
tant se incurrere piurium et inde incurrunt in facilitatē labendi in
piuriū et detractiōne. **V**n̄ petēda est absolutio a supioze qui hm̄i
iuramenta debet facile relaxare. vel potius ostendere sic iurantes
non fuisse obligatos. et imponere penitētiā de temerario iuramento
¶ Deniq̄ ad hōz pleniorē intellectū videndū est que cōditiones
implicite intelligantur in iuramentis. **S**ciendū igitur secundū ve-
nerabile dñm hosti. prout p̄ iura probat. q̄ in omi iuramento intel-
liguntur iste cōditiones tacite ut faciam hoc si deo placuerit. **I**tem
si pape placuerit. quia ei⁹ auctoritas videtur excepta. **I**tem si res in
eodem stutu p̄manserit ut patet in eo qui gladiū sanus deposuit et
illum furiosus repetit nō teneoz reddere etiam si iuravi. **I**cē si mihi
fidē seruaueris. nō seruāti em̄ fidē nō est fides seruāda. **V**nde si nō
facis quod p̄misisti non teneoz. **I**tem si iuro tibi pecuniā reddere
ad certum tempus spe future numerationis subauditur si pecuniaz
numeraueris. **I**cē si iuro tibi aliquid soluere ad certū temp⁹ vel ad
certum diem subaudit⁹ ubi iudex contra p̄cipiat. nam ius supiozis
sem̄ videtur exceptū. **I**tem si iuro tibi dare dotē subauditur si nu-
ptie secute fuerint. **I**tem si iuro tibi tanq̄m regi vel ep̄o te deposito
nō obligoz. **I**dem videtur si iuras mihi tanq̄ ep̄s soluere pecuniā

43

q̄ post depositionē non remaneat obligatus. quod credo verum si in utilitatem ecclesie pecunia versa fuerit. **I**tem si iuro stare māda- tis tuis pro offensa tibi vel tuis facta. subauditur nisi imoderatū quid p̄cipias iniustū illicitū impossibile vel inhonestum. quia tali- bus parendū non est. unde si p̄cipias tale quid q̄ iuraturus nō fu- issem si mandatū tale sciuissem non videoz obligatus. redigerz er- go hoc ad arbitriuz boni viri. **I**tem subelligitur si facultas se ob- tulerit alias nō imputabitur. excusat ergo hoiem necessitas vl im- possibilitas. **I**tem si iuras mihi reddere vinum vel bladū subaudi- tur eiusdem bonitatis. nō ergo vinū nouū pro veteri reddes. **I**tem iuro tibi dare filiā meā vl sorozē i vxozē. id ē bona fide laborabo ut eam habeas. nec em̄ ad aliud obligoz cum alienū factum p̄scise promittere non possim. **I**tem si alicui iuro solue re pecuniam vsqz ad certum diem. subauditur nisi per ip̄m fuerim absolutus. **I**tem si alicui iuro fidelitatē vel etiam q̄ ōtra ip̄m non sim. **A**d hoc obli- goz ne procurem ut vitam vel membzū perdat vel terram suā. **D**oz ro si me offendat vel primiozes meos defendere me potero vl tu- eri. quia primiozes videntur excepti esse. **I**tez cū generalitas ob- scuritatē pariat si aliquid generaliter iuro non videoz cogitasse de his sup̄ quibus specialiter iuraturz non fuisset. et sic interptan- dum est iuramentū s̄m intentionē iurantis. q̄n sine dolo iurat. secz autem est quando iurans adhibet. sed recipiens est sine dolo. **H**ec secundū hosti. **A**ddendus ē aut̄ et alius casus secundū venerabilē **R**aymundū. **S**i debitor iuravit creditori se solutuz aliquid in cer- to termino et impeditus non pōt solvere. siquidē quando iurabat ab initō credebat p̄babiliter se posse solvere non peierabat in hoc et si postea fecit posse suum et nō potuit psolvere in certo termino non est piurus ex hoc. sed multo magis excusatur si misit pecuniā tempe debitor et illa in via casualiter est amissa.

VI. CONSIDERATIO.

Sexta puella tristem circa p̄cepta erroneum dephendens sic ad ip̄m ait. **O** amice si circa p̄cepta erronea cōsciētia te perturbat remedia que sequūtur tam ex me q̄ meis ex sorozibus capienda in toto vel in parte te poterunt consolari. **P**rimum quidē ē ex me ca- piendum q̄ si absolui vis a debito in eadem fac materia notabili- ter ultra debitum q̄ nimirum faciendo sperare poteris firmiter te a debito absolutū. **E**xemplū accipe. teneris ex p̄cepto diebz do- minicis et festiuis a seruilibus opibus abstinere. **S**ed quid. **C**erte si pluribus diebus in ebdomada aut etiam regulariter a seruilibz vacare opibus osueuisti p̄sertim vacādo deo et orationibus intē- dendo et casu te contingat in die festiuo quandā ob necessitatē ali- quid opari. dummodo hoc sine scandalo fiat notabili te p̄pter hoc

72

gruari in consci entia non oportet. quēadmodum et si quis alicui
in quinque solidis teneretur et per modum muneris viginti. centum
vel mille marcas liberaliter ei daret talis bene deberet supponere
quod de quinque solidis alias soluendis quittatus esset. **S**ed forsitan
in contrarium illud patris careuallis dictum allegabis. Ingratum est
spiritui sancto quidquid feceris. eo neglecto quod facere teneris
Sed ad hoc facile patet ratio. Nam hoc dictum dicti patris locus
habet in monacho aliquid motu proprio faciente et aliud sibi a pre-
lato iniunctum de cuius intentione certus est negligente. presertim il-
lo quod motu facit proprio hoc iniunctum quod negligit recōpensare
non valere. vel potest dici verum esse dictum patris clareuallis
state obligatione et debito contra quam hypothese talia quies potest
facere et tam magna quam de deo amico suo bene habet presumere. quod
hoc pacto modicum illud debitum ad quod erat obligatus non requi-
rat et quod esse cessauerit obligatus. Ad hoc nimirum suffragatur ex-
emplum de quibusdam antiquis patribus de quibus habetur in flo-
ribus cassiani in quodam hystoricali speculo recitatis. **V**bi quidem
tali premissa rubrica quod ieiunia et alia homini pro loco et tempe seruā-
da sunt et moderanda de quodam consequenter textualiter sic inferitur
Igitur cum diebus quinquagesime nostram cellulam visitasset. huius pau-
lulum confidentes cepimus percunctari. Cur apud eos tanta ob-
seruantia caueretur ne quis totis diebus quinquagesime ieiunare
presumeret. Ad hec ille. Oportet quidem nos consuetudinem maio-
rum custodire etiam non percepta ratione. Veritatem quoniam cau-
sam huius rei vultis agnoscere tempus est omni rei sub celo tempus
plorandi et tempus ridendi etc. principali autem bono ita nullum
oportet esse vacuum tempus ut sine eo cuius esse non liceat. Itaque si
quis in fratris aduentu in quo christum debet humanitate reficere vel
cum defecto et imbecillitas carnis reparatione virium esse perceptio-
ne deposcit. vel cum tempus festiuitatis escarum congruum votum indulget
ieiuniorum rigidam obseruantiam indisrupte voluerit retinere. neces-
se est ut non tam religiosus quam inconditus atque irrationabilis habea-
tur. non enim precepta virtutum in quibus utique bonum est princi-
pale propter ieiunia sunt tenenda. sed potius ieiunia propter illa.
Talem igitur diffinitionem super ieiunij qualitate iugiter retinētes
id nobis congruum nouerimus. si in eo tempe ratio. si qualitas. si
mensura seruetur. nec ita ut in ipso spei nostre terminum defigamus
sed ut per ipsum ad puritatem cordis et apostolicam caritatem perue-
nire possimus. nunquit autem aut possunt filij sponsi etc. **H**ec ver-
ba proprie tempus ostendunt in quo post resurrectionem per quadra-
ginta dies domino cum discipulis epulante ieiunare illos quoti-
diane eius presentie gaudium non sinebat. **I**llas autem ieiuniorum vi-
ctimas quas nobis violenta viscerum conuulsione inconsiderate
extorquentes domino recte offerre nos credimus. **I**lle qui diligit

P

miseri cordiā et iudicium execratur dicens. **E**go dominus diligēs iudicium et odio habens rapinam in holocausto. **N**ec ille qui post ista ut in predicto speculo traditur premissa hac rubrica. **Q** perfectis non est lex posita quia cōmunia supgrediūtur p̄cepta subiungit dicens. **O**zro quadragesime lege qui iustus atq; p̄fectus est non tenetur exigui huius canonis subiectione contentus est. quē p̄fecto illis qui per totū anni spacium delicijs vel negocijs secularibus implicatur ecclesiarū p̄ncipes statuerūt. ut hac legali quoāmodo necessitate constricti his saltem dieb; domino vacare cogere nentur. ac dierum vite sue quos totos quasi fructus quosdam fuerāt voraturi vel decimas domino dedicarent. **C**eterū iusti quibus lex non est posita qui spiritualibus officijs nō exiguā illā id est decimam partem. sed totum vite sue tempus impendūt. quia liberi sunt a decimarū legalium functione. **I**dcirco si eos supueniens honesta et sancta necessitas coartauerit audēt stationē ieiunij absq; vlla disceptatione laxare. nō em̄ decimarū ab eis exiguitas mutuatur qui omnia sua domino secum pariter obtulerunt. **Q**uod p̄fecto absq; summo fraudis reatu facere ille nō poterit. qui nihil voluntarie offerens deo inexcusabiliter soluere decimas suas legis necessitate compellitur. **N**ec in dicto speculo ex florib; casiani qui collationes patrum compilauit. **N**ec his in contrariū tercius articulus constitutionis ad nostrum. extra de hereticis in clementinis inducatur. **I**lle nimirum articulus est primo omnino erroneus propter erronei articuli de impeccabilitate hominis implicationem. que quidem impeccabilitas nunq̄m in premissis implicatur. **S**ecundo vero est erroneus quia subiectionem obedientie circa p̄cepta ecclesie vniuersaliter excludit q̄nta spiritus libertas per premissa dicta nequaq; docetur. **N**am et illa rubrica q̄ perfectis non est lex posita. quia cōmunia supergrediuntur p̄cepta sane est intelligenda. que admodum et illud apostoli. **I**usto non est lex posita id est imposta tanq̄m onus. quia iustorum habitus interior inclināt eos ad hoc idem ad quod lex. et ideo non est eis onerosa secundum thomam aquinensem. **S**ecundum quem etiam secundo iustis non est lex posita id est pro iustis. sed iniustis que propter transgressionē est posita id est ad transgressionē cohibendas quasi dicat apostolus. si omnes essent iusti nulla necessitas esset dandi legem sc̄z coactiuam contra vitia. quia ipsi sibiipsis essent lex. **I**llud vero verbum quadragesime lege qui iustus atq; perfectus est non tenetur. sic est sane capiendum. quia non tenetur eam secundum litteram adeo rigide et onerosē obseruare quo minus ipsam secundum virtutem epikēie interpretari valeat. et iuxta rubricam que p̄mittitur pro loco et tempore. dummodo non est contra intentionem legislatoris seruare possit. et etiam moderare. per quod quidem non remouetur quin quantumcumq; iustus de legi cōmuni

12

seruare teneatur precepta ecclesie sane intellecta secundum intentionem ecclesie precipientis. ¶ Stant ergo premissa ex patrum collationibus accepta ad quorum approbationem multum confert quod de eisdem collationibus extracta quidquid sit de alijs cassiani distul per vincencium hystorographum una cum quampuluribus alijs flores noiantur cassiani tanquam appciani iocundius et fructuosius imitandi. quem admodum in decretis dicitur vincencij opus laboriosum non spernimus. sed imitamur. quia quantum ad eiusdem operis seu collationum eandem fructuosam imitationem dicitur hystorographus scribit in hec verba. Claruit vir illustris Iohannes heremita qui et cassianus gallicus presbiter ordinatus multa scripsit et certe ipsius opuscula multam edificationem continent animarum. nec inter multa antiquorum opuscula quicquam ad spirituales profectus atque profectiois apicem tendenti utilius arbitror me legisse. Nam et beatus pater noster dominicus ut in eius vita legitur librum illum qui collationes patrum inscribitur studiose legens ac vigilanter intelligens salutis in eo rimatus semitas magnum in eo profectiois apicem apprehendit. ¶ Expremissis igitur patet quod quis absolui potest pro tempe a suo debito. per hoc quidem quod in eodem genere notabiliter facit ultra debitum maxime in casu quo an illud paruum sit vel non sit debitum dubitatur.

VII. CONSIDERATIO.

Septima puella adhuc circa precepta erronee dubitantem alijs volens remedijs consolari sic ait. Scias amice pro uno remedio quod in dubijs bonorum virosum vita alijs esse debet viuendi regula. Est igitur respiciendum ad facta bonorum virosum et discretorum et si plures tales vel ut in pluribus casu tali eis occurrente sic vel sic se habere inuenires aut estimatione tua iudicares. tunc et tu similiter agere non formides. Dices forte in contrarium tales viri et si bonam habeant conscientiam. non tamen scientiam circa illam materiam. vel econuerso habentes scientiam non habent conscientiam. vel si scire quod utrumque haberent. forte sic non facerent. Sed respondeo. quoniam non est omnino certum probabile. tamen est et modicum dubium quin simul scientiam habeant ac bonam conscientiam. et quin ita se haberent si casus tales eis occurrerent. tunc pro excusatione tua noueris esse satis si similiter feceris. Nempe in moralibus et circa humanos actus non est demonstratio requirenda. Siquis enim tam certam noticiam requireret non minus erraret. quam si in demonstratiuis scientijs de apologis aut argumentis thopicis siue de persuasionibus rethoricis contentus esset. Rursum pro alio erronee dubitationis remedio scias quod in his que solum sunt mala. quia prohibita multum excusat vel in toto vel in tanto consuetudo. imo in talibus ex vi rationabilis consuetudinis presertim si prescripta sit est contra ius scriptum

P.

multoties faciendum. Nam et gratiose dicit ille Gratianus q̄ consuetudo vrentium moribus confirmatur. Quāuis etiam supflua ornamenta gestare ad placendū multis sanctorū auctoritatib⁹ reprobetur. tamen hoc sine excluso ratione consuetudinis gestari possunt sine graui peccato. Nam cecilia deuotissima cilicio ad carnem erat induta. et desuper deauratis vestibus tegebatur. et Bartholome⁹ pallio albo per singulos angulos gemas habente purpureas utebatur. q̄ si ei peccatum hoc fuisset. quomodo tunc vestis sua vna cum sandalibus in viginti sex annis ut legitur vtiq; non sine miraculo a putrefactione et sordibus preseruata fuisset. ¶ Vis autem scire cur in talibus circūscripto saltem scādalo excusare valeat cōsuetudo. Profecto docet hoc auctoritas. docet et ratio. Ecce dicit auctoritas magni patris in decretorum volumine canonizata. Quisquis inquit rebus pretereuntib⁹ strictius vititur q̄ sese habet mores eorum cum quibus viuit. aut intempans. aut supsticiosus est. Sed et ratio specialiter quantū ad ornamenta est in p̄mptu. Nimis res que propter sui nouitatē. et per consequens raritatē ymaginationem excitant et prouocant ad libidinē. eo scz q̄ propter ammirari homines res hōmī magis considerant et de ip̄is profundius cogitant. Ille quidem res quando in consuetudinē veniunt cessant ymaginationez excitare et ad libidinem prouocare. eo q̄ tunc cessant esse quedam rara et ammiratione digna et considerari cogitatione profunda.

VIII. CONSIDERATIO.

Octava puella p̄missis remedijs adicit alia et sic ait. Aliud remedium circa p̄cepta est epikeia que secundū illum aristotilem existens interpretatiua legis melior est q̄ iusticia legalis. Nec valet in contrariū si dicatur q̄ eius est legem interpretari cui⁹ est condere. Esto em̄ q̄ in foro causarū interpretatio nō sufficeret. nisi que fieret a principe v̄ a legislatore. bñ tamen sufficit virtus epikeie in foro conscientie. nō solum circa p̄cepta humana. sed etiam circa diuina p̄cepta. et tanto magis circa diuina. q̄nto deus ratio nabilior est magisq; benignus. q̄ quicumq; alius legislator. Sed quid. Profecto secundū hanc virtutem licet interpretari q̄ p̄cepta dei nō sunt ad tollendā omnē spūatē dulcedinē cum dominuz sermone euangelico dixisse constet. Iugum meū suauē est. Inter duram igitur et benignā circa p̄cepta sententiā pro benigna est positus ceteris paribus interpretatio facienda. Rursum secundum epikeiam interpretari licet p̄cepta conformiter illi sententię thome aquinensis qua dicit. Precepta iuris positivi non se extendunt ultra intentionem precipientis que est finis p̄cepti. Nec autē est caritas. nec non et illi sententię ipsius qua dicit null⁹ obligatur ad impossibile. et ideo si tot p̄cepta prelatus ingerat q̄ subditus ea implere non possit excusatur a peccato. et ideo prelati abstinere debent a multitudine p̄ceptorum. Nec ille aq̄nensis. Sane dictū impossibile

12

ad quod quis non obligatur secundū epikeie virtutem in lege pfe-
cte libertatis interpretandū videtur non solum de absolute impossi-
bili. sed de eo etiā prout dicti doctoris sonant verba q̄ vix est pos-
sibile utpote nimia habens difficultatē aliter non appet quō pos-
sit intelligi benedictum illud verbum xp̄i. Onus meum leue. Nam
et ordinarius apparatus declarās illud impossibile de quo ad legis-
peritos improperando xp̄s dixit. oneratis homines oneribus que
portare non possunt sic ait. Iugum leue repellitis. nec mirū. quod
em̄ multum vel nimis est difficile quomodo hoc dicitur leue. Cer-
te non pprie nec etiam verificatur in hoīe deū citra perfectū gra-
dum caritatis amante. q̄muis quantum ad gradū amoris potiores
nōnulle auctoritates videantur contrarium sonare. Vnde et magis
ex karoli imperatoris perfecta deuotione q̄ pro obligationis neces-
sitate videt̄ illud dictū esse licz vix ferendū ab illa sancta sede im-
ponatur iugum cum feramus et pia deuotione toleremus. Cui lre
premittitur sic in rubro tolerandum est iugum quod a sancta sede
imponitur. licet importabile videatur. ¶ Demum per virtutē ep̄-
keie sic interpretis precepta q̄ nec deus nec iudex ecclesiastic⁹ te
intendit medianibus suis preceptis ad hoc q̄ sis fatu⁹ obligare
Vis hoc scire de deo. Argumentū accipe p̄ simile de votis ex diui-
no p̄cepto deo reddendis. ad que tamen deo reddenda si sint stul-
ta vt ex p̄missis patet. minime obligaris. Vis rursus scire propo-
situm de preceptis seu de statutis ecclesie q̄ videlicet loco et tempe-
non obligant quib⁹ eorum obseruantia foret ridiculosa. Hoc pro-
fecto scire poteris diuersis ex canonibus per notata illius magni
innocentij. qui dicitur lucerna iuris. Ratio autem potest nihilomi-
nus assignari. Drecepta enim ecclesie dantur ex caritate. quod sal-
tem supponendum est et etiam presumendū. Sed qd̄ ex caritate sta-
tutū est non debet secundū patrem clareuallis militare contra ca-
ritatē. Sed quid. Profecto precepta ecclesie militarent contra ca-
ritatem si obligarent ad sui obseruantia in casibus quib⁹ ea obser-
uando fatuum te viri boni et discreti reputarent et te etiam deri-
dere possent.

IX. CONSIDERATIO.

Nona puella persone circa confessiones erronee existenti et ob
hoc tristitiam patienti compatiendo sic ait. Noli amice nimi-
um tritari. Sunt enim plura infirmitatis tue remedia quibus pote-
ris consolari. Vnum quidem remediū est q̄ q̄muis peccata confite-
da plures habeant deformes circūstantias de necessitate tamē nō
sunt ille confitende que non mutant species peccatorum. Secundū
est q̄ preceptū de confitendo peccata sua alteri p̄ncipalis est in-
tentio vt propter verecundiam peccata in futuram caueantur. Si
quid igitur circa confessionem vel modum confitendi nō ratione

73

verecundie. sed solum causa erronee conscientie vitade omittères
presertim de consilio boni viri et discreti. non esset tibi peccatum.
etiam si esset tale in cuius obmissione alius non erroneus graviter
peccaret. verbi gratia quilibet ab aliquo tempe non confessus et vo-
lens confiteri tenetur prius suam discutere conscientiam peccata
sua recogitando secundam tamen plus et minus. minus quidem si
honestam ducit vitam et frequentius confitetur. plus autem si ipse
solet rarius confiteri. quoniam autem iste minus sufficienter consci-
entiam suam discutendo. et per consequens imperfectus confitendo pec-
caret. si tamen scrupulosus existens timet nimis per ipsam consci-
entiam erroneam involui non arbitretur se peccare si planius confi-
teatur. presertim secundum regulas et consilia bonorum ac discreto-
rum viroꝝ et ob hoc absteineat a scrupulosa. scilicet ea que sunt scri-
pta conscientie sue discussione. **N**imirum si homo scrupulosus debe-
ret confiteri secundum ea omnia que de confessionibus sunt scripta
bene indigeret quod confessorum haberet in bursa. nec ipsum releuaret
verbum illud prolatum diuinitus sicut fertur. auctor mundi non
iudicat mundum. secundum summam raymandi. **S**ed quod talis scrupu-
losam sue conscientie discussionem valeat immo et debeat obmitte-
re. hunc ipsius Gregorii sententia egregio alludit testimonio. **S**epe
inquit dum nosmetipsos in conscientia plus iusto discutimus. de
ipso discussionis studio indiscretius erramus et mentis nostre aci-
es quo plus iusto cernere nititur obscuratur. quia et qui importu-
ne solis radios aspicit tenebre scit et inde nihil penitus videre com-
pellitur unde tenebatur. **I**ustorum autem corda quia ad perfe-
ctum se examinare nequeunt. egre hoc exilium cecitatis ferunt. **V**n-
de in job. **T**edet animam meam vite mee. tedet enim iustum viuere.
quia in operando vitam non desinit querere. et tamen eiusdem
vite meritum non valet inuenire. **S**ed est consolatio nostre cala-
mitatis et nostre ignorate discussionis redacta ad animum iustum
et incomprehensibilis potentia conditoris. que etiam sine retri-
butione non deserit et discutientium se iustorum iusticiam incom-
prehensibilitatis immensitate transcendit. **N**ec ille pater beatissi-
mus. **Q**uid ergo. **P**rofecto quomodo aliqui nitantur se coram deo per
modum suum confitendi iustificare. tamen nullus presumat quod pos-
sit satisfacere diuine iusticie. **V**nde oportet nonnunquam presertim in
casu scrupulositatis aliquid in humilitatis spiritu misericordie re-
linquere. et in domino fiducialiter sperare.

X. CONSIDERATIO.

Decima puella similiter sorori persone circa confessiones erronee
comparans sic ait. **O** amice scrupulose video ex una parte non

12

confitendo totiens sicut alij diuersis ex causis times probabiliter
scandalū generari. Altera autē ex parte volendo totiens integritate
omnia de quibus habes consciētiam confiteri. ex modo tuo confite
tendi scrupuloso siue ex scrupuloso studio integre confitendi tan dē
vix aliquē habere vales confessorē. Quid ergo tibi ad hoc deducto
restat faciendū. Profecto videtur q̄ q̄dā in te cause hōmō durauē
runt ratione quāz tantam in confitendo et confessorē habēdo pa
teris difficultatē secure a tua frequenti confessione dubium et ins
tricatum modum confitendi et peccata saltem dubia in quibus mō
et peccatis tua consistit scrupulositas confessorum accediatua pos
teris amputare et maxime vbi talia et talis modus confitendi scrupu
losos et erroneos etiam ipsos possent facere confessores. hęc sane
amputatio secundum plus et minus pro diuersa additione tam con
fitentium qm etiam confessorum et secunduz q̄ vnctio docuerit et
bona fides patitur potest vt in pluribus salubriter fieri dummodo
in confessione illa dicantur que plane dici possunt nihilq; p̄scise
ratione verecundie taceatur. ¶ Porro si huius rei rationem confi
derare desideres claro in exemplo. Ecce posito q̄ aliquis dño ali
cui soluere aliqua teneretur et non sibi immediate sed tantamodō
mediantibus ipius procuratoribus vel ministris. ille debitor non
alio modo obligaretur ad soluendum nisi illo quo ministri cura
rent ipsum debitum acceptare. vnde si de toto debito minuta ali
qua recipere recusarent. Tunc quidē ex p̄pothēsi q̄ scilicet tantum
eis mediantibus soluendum esset sequeretur q̄ debitor minuta illa
soluere minime teneretur sed esset a soluendo quo ad illa simplici
ter excusatus. Sic est autem in proposito homo peccator est deo
obligatus ad soluendum quoddam debitum et non nisi ministris
dei mediantibus quod debitum est integra confessio peccatorum.
Vnde si cōmuniter ministri dei ab homine scrupuloso renuunt re
cipere totum debitum soluat talis homo mediantibus ministris
tantum de ipso debito quantum volunt recipere ab illo confiten
te qui de residuo per humilem recognitionem et contritionem deo
satis faciat et erit apud dominum excusatus. Mirum ista talis ho
minis excusatio in premissis casu non integro confitentis videtur
implicite tanqm pars in toto in cōmuni excusatione contineri qua
quis a facienda confessione dicitur excusari quando habere non
potest copiam confessoris vel oportunitatem confitendi. quomo
do enim staret confessoris copia cum tanta sicut p̄mittitur con
fessorum inopia vel qualis est illa confitendi oportunitas quan
do ipse penitens ex scrupuloso modo suo et solito conatu integre
confitendi. ad hoc est deductus q̄ non potest habere aliquem con
fessorē p̄sertim p̄doneuz. vel nisi quandoq; cum maxima diffi
cultate. que nimirum difficultas videtur in iure impossibilitate
equipolterere. vt prius per sororem meam ex tunc declaratum

Sed et secundum leges illud dicimus posse quod comode vel sine incōmodo possumus. et nō posse secundum canonū glosatores. qđ non comode possumus. Sane hec doctrina scrupuloso tradita ita ei valere intelligatur. quāvis alteri forsitan nō valeret. sicut quādoq; cibus aliquis valet per accidens infirmis desperatis et eis conceditur qui nullo modo sanis vel etiam infirmis alijs nō ita male dispositis esset concedendus.

XI. CONSIDERATIO.

Undecima puella sic ait. O amice casus possis esse quo propter notabile scandalum vitandum vel alias in casu necessitatis non posses confessionem obmittere. nec tamen habere posses aliquē confessorē quin scires eum esse vel sollicitatorem ad malum. vel fragilem et prōnum ad peccatum illud committendū quod haberes confiteri vel probabiliter eum estimares reuelatorem confessionis. vel scires quod peccatum confitendū contra ipsum commissum esset vel quod ex modo vel studio tuo integre confitendi timeres ipsam reddere erroneam vel quod personam aliam infamares grauitur apud eum. Quid ergo tibi restaret faciendū. Videtur omnino quod in casibus huiusmodi posses vel peccatum tacere vel peccati circūstantiam ex cuius confessione seu expressione probabiliter notabile periculum tibi vel alteri iminere timeres. nec in hoc transgredereis quodcūq; preceptum humanum vel diuinum. quod quidem patet. tum quia quantum ad hoc quod confitens personam aliam non infamet. dicit innocētius papa quintus. Si peccatum confitētis non potest sine alterius peccato notificari confessori. et per hoc iminet illi aliquod piculū tunc non est confitendū. sed sufficit peccatum dicere sine hōmō circumstantia. ut si aliquis peccasset cum filia sua dicat se incestū commisisse peccando cum cōsanguinea et taceat de filia. tum quia vniuersaliter loquens thomas aquinensis precepta inquit iuris positivi non se extendunt ultra intentionem precipientis que est finis precepti. Nec autem est caritas. sed malum potens euenire nequa comprehenditur in hōmō fine seu in intentione precipientis ecclesie. tum. quia secundū patrem clareuallis quod ex caritate institutum est non debet contra caritatē militare. Sed quid. Certe confessio que diuino precepto et ex caritate est instituta contra caritatē militaret si penitens teneretur integraliter confiteri quādo ex hoc notabiliter piculū nō solū sibi. sed etiā confessori iminere timeret. tū quia quando preceptum vnum videtur prima facie alteri contrarium. Cum tamen non sit vera contrarietas inter illa. tunc quidem vnum necessario est per alterū moderandum ut taliter intelligatur vnum qualiter promiserit reliquum. et propter hoc cum integra confessio omnium peccatorum in nōnullis premissis et alijs casibus esset contra preceptum diuinū de dilectione proximi. Idcirco preceptum

12
de confessione facienda est secundū exigentiā p̄cepti de dilectio-
ne pximi moderandū et pro diuersitate casuū sane intelligendum
ac secundū virtutē epikeie sic interpretandū q̄ ex eius impletione
proximo non imineat graue periculū. Deniq; lucerna iuris. Inno-
centius papa quartus ad confirmationē fere oim̄ p̄missoz̄ conci-
liale statutū confessionis p̄ceptiuum exponens et de necessitate pe-
nitentem v̄gente vniuersaliter loquēs. In casu inquit necessitatis
si non inueniat alium nisi illum quē ex causa recusat si iustā causā
habet quare timet q̄ ex cōfessione sua posset piculum et graue pec-
catum et scandalum puenire. tunc eligat sine confessione mori soli
deo confiteatur. Vel dic melius q̄ confiteatur peccata in genere s;̄
non circūstantiam de qua posset malum puenire. Ita em̄ ordinabi-
liter ordinauit deus omnia opa sua q̄ nunqm̄ voluit aliquid mali
ex eis p̄uenire. Hec ille innocentiū.

XII. CONSIDERATIO.

Dodecima puella tristem ex p̄plexitate hominem atq; errone-
um attendens ei q; opatiēs sic ait. Noueris frater venerandū
illum doctorem de pena fori Raymunduz loquor in sua sūma per
quēdam egregiū glosatorem appata de p̄plexitate taliter distinxit
se. Alia est inquit iuris. alia facti. Derplexitas iuris est cum ali-
quis circa id quod sibi occurrit faciendū inuenit diuersas auctorita-
tes sibiinuicem oppugnantes. Hec p̄plexitas per contrarioz̄ con-
cordiam est soluenda. Nam in iure nulla est cōtrarietas. glosa ni-
si obrogata. sed sup̄ficialis tantum. Derplexitas facti est cum dya-
bolus suggestionē sua mala ut ait Gregorius. s. in moralibus ple-
rosq; ita peccare facit quatenus si peccatum fortasse fugere appe-
tant hoc sine aliquo peccati laqueo non euadant. Quid ergo faci-
endum. Ecce canon quidam respondet. Duo inquit mala omnino
sunt p̄cauenda tamē si periculi necessitas vnum ex his p̄petrare
compulerit. id debem⁹ resolvere qd̄ minoz̄ nexu noscitur obligari
q̄ autem leuius ex his quodue grauius sit pure rationis acumine
inuestigemus. etem̄ cum peierare compellimur creatorem quidem
offendimus. sed tantūmodo nos maculam⁹. cum vero noxia p̄o-
missa complemus. et dei iussa contemnim⁹. et pximis impia cru-
delitate nocem⁹. et nosip̄os crudeliori mortis iaculis trucidam⁹
Illic enim. s. in iuramento duplici culpaꝝ telo p̄imimur hic. s. in
homicidio tripliciter iugulamur. Hec canon ille. Sed et alter canō
materiam extendens Non solum inquit in iurando. sed in omni qd̄
agitur hec est moderatio sollicitius obseruanda si in talē forte la-
psum versuti hostis inciderimus insidijs ex quo sine aliquo pecca-
ti contagio surgere non possumus illum potius euitādi aditum pe-
ramus quo minus periculi nos perpessuros esse cernimus. Hec ibi.

De hoc aut audi rursus **Gregoriū** contra pplexitatē facti et inuoluntionem dyaboli egregio consilio subuenientē. Ad destruendas inquit vehemoth versucias subtiliter fiat. ut cum mens inter minora et maxima peccata constringitur. si omnino nullus sine peccato adit⁹ patet. minora semp eligantur. quia et qui muroꝝ ambitu vndiqz ne fugiat claudit⁹ ibi se in fugam precipitat. vbi breuior murus ingeritur. Hinc paulus cum quosdā in ecclesia incōtinētes cōspiceret concessit minora vt maiora declinarēt dicens. ppter fornicationem autem vnusquisqz suam habeat vxorem. et quia tunc solum coniuges in admixtione sine culpa sunt cum non pro explēda libidine. sed pro suscipienda prole miscētur. Vt hoc etiam quod cōcesserat sine culpa q̄muis minima nō esse monstraret illico adiūxit. Hoc autem dico s̄m indulgentiam non s̄m impium. Non em̄ est si ne vitio quod ignoscitur non precipitur peccatus. Profecto vidit q̄ posse indulgeri p̄uidit. sed cum in dubijs cōstringimur vtiliter minimis subdimur. ne in magnis sine venia peccemus. Itaqz plerūqz neruozum vehemoth istius pplexitas soluitur. dum ad virtutes maximas p̄missa minora transicitur. Hec gregozius. verum ad hoc intelligendū prestat viam vtrūqz sententia magni patris **Augustini**. Illa inquit desinunt esse peccata que ppter grauiora vitanda suscipiuntur. sicut enim in rebus vtilibus non vocatur damnū quod propter maius lucrum admittitur. sic et in rebus sanctis nō vocatur peccatus quod admittitur ne grauius admittatur. Sed et hoc huius dictum patris necesse est sane intelligi. nec em̄ secundū apostolum et secundū **Augustinū** faciēda sunt mala vt eueniant quecūqz bona. ac per consequens ne vitentur maiora mala quozum euitatio rationem vtiqz boni habet. Quid ergo. Durabit ne pplexitas ob hoc inter duo mala seu peccata quozum alterum necesse sit hominem ppetrare. Absit. vt em̄ dictus magnus pater ait vasis ire nunq̄ deus redderet interitū si nō spontaneum inueniretur homo habere peccatum. Idem quoqz ait. Vsqz adeo peccatus voluntariū malum est vt nullo modo sit malum si non sit voluntariū. Ex quo infert in s̄ma sua p̄ primo nominat⁹ q̄ veritate inspecta nihil est pplexitas. nec potest aliquis esse pplex⁹ inter duo mala. id est necessitate astrictus ad aliquod malum ppetrandū. cum ergo posit⁹ est inter duo mala. aut potest vtrūqz vitare. aut alteruz facere sine peccato. et cum oportet me alterum facere. debeo eligere iuxta cōsiliū **Gregozij** qd̄ per se consideratū esset minus malum. Hec ille pater quo dicente. nō potest aliquis esse necessitate astrict⁹ ad aliquod malū ppetrandum. Dicit eius glosator nisi ppter erroꝝ conscientie aut propter malam voluntatē quam non vult deponere. Hec autem videre poteris ex dictis **thome aquinensis**. Simpliciter inquit nullus est pplexus absolute loquendo. sed quodam posito nō est inconueniens illo stante aliquē pplexum fore sicut intentione

ala. Demer
recurrer
peccatu
nam sicut
est pplex
a canonis
quoniam ill
licet ille op
obliqua v
quo se v
er illa que
ta. hoc m
niam. sed de
eram libid
coram. hoc
dicere. qm
cū in con
et licite fi
la depōna
paterat qui
Sic autem
vociis p
secundum
nō ite car
candum se
cecum. que
sim intenc
re dū p

Capitalum non
pitate ex lapia

Quo poss
eritum ac
apsum re
re et fore
p̄ et statuta
nem. si non
dianonis gra

Quella sic
boni iuxta d
dramo? dfo

12

mala stante siue fiat actus qui est in precepto siue nō fiat peccatū incurritur. similiter etiam stante erronea consciētia. quidquid fiat peccatum non vitatur. sed potest homo prauam consciētiā et erro-
neam sicut et intentionē prauam deponere. et ideo simpliciter non est pplexus. Hec aquinensis. Concordat autē et appat⁹ preallega-
tū canonis. duo mala. Duo inquit mala intellige q̄ntum ad fatuaz
opinionē illi⁹ qui se credit pplexū. non em̄ utrūq; illorū malū est
licet ille opinetur utrūq; malum esse tamē alterum illozū tantū
obligat ipsum. non em̄ peierat licet nō seruet tate iuramentum. s.
quo se iurauit homicidiū cōmissurum. Cum itaq; dicit magnus pa-
ter illa que ppter grauioza vitanda suscipiuntur desinūt esse pecca-
ta. hoc intellige non secundū se accepta siue secundū priozem opi-
nionem. sed deposita erronea cōsciētia et intentione mala. Quod
etiam subdit. quod admittitur ne grauius admittatur nō vocatur
peccatum. hoc intellige vel respectiue vel secundū estimationem
alicuius. q̄muis secundū se acceptum sit peccatū licet minimū. in
casu tñ contra priozem euentum non solum faciendū pmittitur. s;
et licite fieri potest. quo casu cōsciētia erronea vel intentione ma-
la deposita veraciter desinit esse peccatū. uti em̄ premissum est non
peierat qui non seruat iuramentū quo se iurauit facere homicidiū.
Sic autem et Gregorij premissa sententia egregia de indulgentia
vrozis ppter fornicationē est intelligenda. Nimirum apostolus
secundum eum peccatū vidit q̄ non impari s; posse indulgeri pre-
uidit tanq̄ minus vitium. quod q̄muis vitium ess; seu peccatum se-
cundum se acceptum. tamen in casu contra euentum maiorum pec-
catorum que sine venia essent licite poterat fieri. quo casu circa ip-
sum intentione mala deposita et in bonam mutata veraciter desine-
ret esse peccatum.

Capitulum nonum continens consolationes super speciali per-
plexitate ex lapsu religionis proueniente.

Nono post premissa ad prememoratam dominam consola-
tricem accessit et alius tristis existens perplexus propter
lapsum religionis scz ex vna parte timendo e male sage-
re et fore culpabilem si non ad vnguem religionis sue re-
gular et statuta seruaret. et ex parte alia formidādo se ceteris esse
grauem. si non se illozū moribus conformaret. Et illa ei domina
cōsolationis gratiā de suis puellis duas satis ydoneas deputauit

I. CONSIDERATIO.

Prima puella sic ait. O frater karissime sufficiat tibi p̄ solatis
tione si iuxta dispensationē p̄is clareuall te possis nō illicite
tuis s̄fratrib⁹ conformare. Audi p̄em illū. Qui inquit s̄m regulam

viuere statuer ūt et si non ad vnguē. vt dicitur custodiunt et si qua
pro sui clauſtri ritu vel mutant vel p̄termittunt a regulari tñ p̄fēſ
ſione nō diſcedunt. dum tamen ſobrie et iuſte et pene pro morib⁹
viuere non deſiſtunt. **Hec pater ille.**

II. CONSIDERATIO.

Secunda puella ſic ait. **E**ſtimo frater te p̄plexū ſpecialiter for-
te propter ordinis tui habitum. vel ſiqua ſunt ſimilia circa q̄
contra ſtatutum et p̄imeuā conſuetudinē vides modernam fratrum
conſuetudinem p̄ualere. **V**exariſq; dubio an p̄iſcos in hiſ ſequi
debeas an modernos. Sed ecce ſi reſponſum meuz p̄eſtolariſ dico
tibi plane q̄ in illis partibus vbi contrariū ammirationē ſeu ſcan-
dalum p̄ualente conſuetudine generaret. te modernis poteris ſe-
cure ac debes etiam cōformare antiquo ſtatuto ſimplici non obſtā-
te. **V**idetur em̄ ad hoc facere decretaliſ epiſtola. deus qui incipi-
ens. de vita et honeſtate clericorum vbi papa ſic dicit. **N**e ſi diſpar
in vobis obſeruantia fuerit et diſſimilis habitus apud eos quibus
vnum euangelium p̄dicatis ſcandalū ſuſcitetur. mandamus qua-
tenus eo nō obſtāte q̄ inter vos monachi ſunt et canonici regula-
res vel alij etiam regularem vitam ſub alia diſtinctione p̄feſſi om-
nes pariter et in vnum regulare p̄poſitum et honeſtum habitum
quantum ad hoc ſpectat officium conformetis. **H**ec ibi vbi **B**ern-
hardus in ſuis caſibus nō ille pater clareualliſ. **E**x hac inquit de-
cretaliſ nota q̄ propter ſcandalum receditur a iure et ab habitu re-
gulari. et licet addat q̄ iſtud fit ad tempus. ex cauſa tamen ſi cau-
ſa durat. durare debet et effectus. **V**nde et circa dictam decreta-
lem ſine vlla determinatione notat **B**ern̄. absolute. q̄ quilibz con-
formare ſe debet moribus eorum inter quos viuunt. **E**t inducit auto-
ritatem magni patris **A**uguſtini in decretorum volumine canoniza-
tam. que ſic dicit. **Q**uiſquis rebus p̄tereuntibus ſtrictius vitur
q̄ ſeſe habent mores eorum cum quibus viuunt aut intempans. aut
ſuperſticioſus eſt. non enim proprie aut continentioſes ſunt vobis
plurimeq; beſtie. quia vilioſius aluntur eſcis ibidem vbi et illo
viſo qd̄ in rubro p̄mittitur ſic concludas apud te q̄. ſ. vt morib⁹
te conformes eorum cum quibus viuunt habitus tuus ab habitu qui
nunc cōmuniter geſtatur a tuarum partium fratribus nequaq̄ de-
bet notabiliter diſcrepare. ſic q̄ ex te vel ex illis ſcandalum gene-
retur non obſtante q̄ modernus fratrum habitus notabiliter diſcre-
pet ab antiquo. ſ; et ſiqua ſūt ſimilia de ill̄ e cōformiter iudicandū

ExPLICIT DECIMUSQUARTUS LIBER DE Cōſolatione theologie. **I**ncipit
liber decimusquintus continens cōſolationū remedia cōtra illa tur-
batiua que opponuntur ſpecialiter animi ſecuritati et tranquillitati
Capitulum primū cōtinēs cōſolationes ſup̄ pusillanimitate et timi-
ditate in genere.